

prosvetni delavec

Ivanka Žarn, 6. r. Osn. š. Gorjanskega bataljona, Pobočja: Vlaganje v kozolec. linorez (Likovni ped.: Martina Koritnik Fajt)

Med številnimi prireditvami ob taborskih kulturnih dnevih so v Žalcu 14. septembra odprli 2. bienale pionirske grafike. To je osrednja likovna razstava slovenskih otrok, na njej sodelujejo učenci enainšestdesetih šol. Izbor iz 690 prispelih grafičnih listov izpolnjuje veliko avlo nove osnovne šole.

Prevladujejo izdelki v visokem tisku (linorezi, tisk s šablonami in lepljenko), zastopan pa je še ploski tisk z monotipijami v več različicah.

Razstavljena dela s svojo pestro motiviko nas kar najbolj neposredno in široko seznanjajo z okoljem naših otrok: od portretov, posameznih figur in figuralne kompozicije do iger, športnih prizorov, izletov, krajin in vedut ter kmečkega in industrijskega dela. Obenem omogočajo neskaljen pogled v notranji svet mladih ustvarjalcev. Hkrati so za gledalca sveže in prvinsko estetsko doživetje: s svojo sproščeno iskrenostjo, z izvirnimi opažanjem, razgibano fantazijo in s pogumom. Resnično se jim poda skupen naslov Mladost v svobodi.

Dela potrjujejo tudi naše prepričanje, da so slovenski otroci posebno nadarjeni za grafično izražanje, ki zahteva zbranost, vztrajnost, ostrino in odločnost. Kar zadeva vzgojo, nas opozarjajo, da je to za mladino plemenita zaposlitev, saj se v njej harmonično prepletajo fizično delo ter miselna in čustvena angažiranost.

Razstava s svojimi likovnimi izpovedmi pomeni še pristočno povezavo med mladimi ter med njimi in odraslimi, je pa tudi obetaven temelj za našo prihodnjo grafično umetnost in kulturno občinstvo. Dela bodo razstavljena vse leto. Reprodukcije v tej številki so izbor nagrajenih grafičnih listov.

TINCA STEGOVEC

Kritično o ukrepih in načrtih

V zadnjem času je bilo veliko storjeno za izboljšanje gmotnega položaja vzgoje in izobraževanja ter osebnih dohodkov prosvetnih delavcev, so ugotovili na seji izvršnega odbora republiškega odbora Sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti dne 16. 9. t.l. Po juliskem sklepu skupščine Izobraževalne skupnosti Slovenije o vrednosti programov usmerjenega izobraževanja v letu 1985 (ta sklep je pomenil usmeritev tudi za občine pri ovrednotenju programov osnovnega izobraževanja), naj bi se dohodek na enoto storitve povečal za 72%, sredstva za materialne stroške pa za 80% v primerjavi z letom 1984. Konec avgusta so organizacije za usmerjeno izobraževanje in zavodi za usposabljanje prejeli od Izobraževalne skupnosti Slovenije sporočilo, da dotok sredstev omogoča zvišanje akontacij tako, da se dohodek šol poveča za nadaljnjih 18,7% (na indeks 166,2

v primerjavi z letom 1984), indeks materialnih stroškov pa do 150. Sporočili je dodana napoved, da bo Izobraževalna skupnost Slovenije v skladu z dotokom sredstev v prihodnjih mesecih uresničila, kot vse kaže, navedeni julijski sklep skupščine Izobraževalne skupnosti Slovenije.

Koliko so se tudi v občinah ravnali po priporočilih, naj bi se osebni dohodki delavcev v vzgojno-varstvenih organizacijah in osnovnih šolah približali osebnim dohodkom delavcev v gospodarstvu in kako so prevrednotili programe vzgojno-varstvenih organizacij in osnovnih šol? Nobena od pristojnih služb o tem nima primerljivih podatkov. Člani izvršnega odbora so lahko poročali vsak za svojo organizacijo, kvečjemu še za občino. Po teh podatkih sodeč so se osebni dohodki povsod izboljšali, ponekod do priporočene ravni, drugje nekaj manj. Ponekod je ostalo

zamegljeno, kar bi morali šolam poračunati še za leto 1984, ponekod pa zaradi nizkih lanskih osebnih dohodkov zvišanje ni prineslo pričakovanega izboljšanja in osebni dohodki ne dohajajo inflacije. Razlike v osebnih dohodkih so med občinami očitno še precejšnje, pa tudi med sorodnimi šolami, saj se vsaka znajde po svoje, da bi dodala osebnim dohodkom še kak dinar.

Izvršni odbor namerava v prihodnje načrtno spremljati stanje in v ta namen zbirati podatke s pomočjo dveh virov: Zavod SRS za statistiko, ki naj bi po dogovorih začel mesečno obdelovati tudi te podatke, in občinskih odborov Sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti. Nesporno je, da le sproti primerljivi podatki dajejo celosten vpogled v stanje in pregled nad tem, kako se dogovori uresničujejo. Tako bodo sindikati lahko sproti opozarjali na primere, ko odsto-
Nadaljevanje na 2. str.

Med drugim preberite

- UGODEN IN SPODBUDEN ZAČETEK, str. 2
- VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE V ZRCALU PRIHODNJIH LET, str. 2
- SO MLADI DOBRO USPOSOBLJENI ZA DELO? str. 3
- MENTORSTVO IN PRIPRAVNOSTI PREMALO NAČRTNA IN UČINKOVITA, str. 4
- TELEVIZIJA V ŠOLI, str. 5
- KAKO DO BOLJŠE KAKOVOSTI V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU, str. 14

Pomoč pri vrednotenju programov

Samoupravno sporazumevanje na področju oblikovanja in delitve sredstev za osebne dohodke in skupno porabo

V Zvezi sindikatov Slovenije si že od leta 1980, ko je bil sprejet Družbeni dogovor o skupnih osnovah za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo, prizadevamo za samoupravno poenotenje medsebojnih odnosov delavcev v celotnem združenem delu pri oblikovanju in delitvi sredstev za osebne dohodke. Z navedenim družbenim dogovorom smo se tudi odločili, da bodo v dejavnostih, v katerih delavci različnih organizacij združenega dela opravljajo po vrstah proizvodov in storitev enako ali sorodno dejavnost, sprejeli samoupravne sporazume. Ti samoupravni sporazumi dejavnosti vsebujejo nekatere skupne osnove razporejanja dohodka in čistega dohodka ter delitev sredstev za osebne dohodke in bodo tako podlaga za stvarno ugotavljanje tako skupnega rezultata delavcev v organizacijah združenega dela kot prispevka posameznega delavca k ustvarjenim dosežkom. Sporazume dejavnosti pa bomo uporabljali tudi kot podlago za ugotavljanje družbene smotnosti razporejanja dohodka, čistega dohodka in delitve sredstev za osebne dohodke in skupno porabo. Delavci so namreč pri gospodarjenju in upravljanju z družbenimi sredstvi odgovorni eden drugemu in vsej družbi. Zato pri razporejanju in delitvi dohodka in čistega dohodka ne morejo ravnati poljubno, ampak morajo spoštovati družbeno dogovorjena izhodišča in usmeritve.

Samoupravni sporazumi ne prinašajo, ne zagotavljajo ne delavcem v materialni proizvodnji, pa tudi ne delavcem na področju družbenih dejavnosti več dohodka, višjih osebnih dohodkov. Prav gotovo pa bodo pripomogli k uveljavljanju odnosov v svobodni menjavi dela, saj vsebujejo nekatere skupne osnove in izhodišča za pridobivanje dohodka v tej menjavi. Opredeljena izhodišča, skupne osnove v sporazumih dejavnosti bodo tako delavcem izvajalcem storitev kot delavcem uporabnikom storitev pomagale pri dogovarjanju o vrednotenju programov dejavnosti.

Dohodek delavcev v družbenih dejavnostih bo tako odvisen od uresničevanja dogovorjenega programa storitev, od rasti dohodka in ustreznih družbenopolitičnih skupnosti, od rasti družbene produktivnosti dela in od gospodarjenja z družbenimi sredstvi, s katerimi upravljajo delavci. Na tej podlagi ustvarjeni dohodek pa bo vir za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke. Da bi se uresničilo načelo za približno enako delo in rezultate dela približno enak osebni dohodek, vsebujejo sporazumi dejavnosti še skupne osnove za oblikovanje razvida del in nalog ter skupne osnove za ugotavljanje zahtevnosti tipičnih del in nalog. To pomeni, da imamo opredeljena razmerja v zahtevnosti del in nalog do najbolj enostavnega dela. Ta razmerja v zahtevnosti del imamo v sporazumih dejavnosti materialne in nematerialne proizvodnje usklajena; to pomeni, da bo delavec, ki opravlja enako zahtevna dela v katerikoli organizaciji združenega dela materialne ali nematerialne proizvodnje, pridobil enak delež v oblikovanih sredstvih osebnih dohodkov. Osebni dohodek posameznega delavca pa seveda ne bo enak, saj bo odvisen od oblikovanih sredstev za osebne dohodke (ta so odvisna od ustvarjenega dohodka). Osebni dohodek posameznega delavca je seveda odvisen tudi še od opravljene količine in kakovosti njegovega dela, od gospodarstva pri delu pa tudi od rezultatov gospodarjenja z družbenimi sredstvi. Osebni dohodki bodo torej odvisni od zahtevnosti del in nalog, ki jih opravlja delavec — pri tem je izobrazba le ena od sestavin zahtevnosti — ter od ustvarjenega dohodka, ki je zopet različen od organizacije do organizacije združenega dela, od občine do občine, od republike do republike itd.

Osebni dohodek delavcev v družbenih dejavnostih tako kot osebni dohodek delavcev v materialni proizvodnji se sestoji iz osebnega dohodka na podlagi živega in minulega dela. Delež osebnega dohodka na podlagi minulega dela naj bi bil za delavce na področjih negospodarstva enak deležu osebnega dohodka na podlagi minulega dela delavcev v gospodarstvu. Osebni dohodek na podlagi minulega dela delavcev v gospodarstvu je namreč rezultat upravljanja in gospodarjenja z družbenimi sredstvi, k temu pa prispevajo posredno tudi delavci v negospodarstvu, v družbenih dejavnostih; zato naj bi bil del njihovega osebnega dohodka tudi rezultat dobrega ali slabega gospodarjenja z družbenimi sredstvi, dobrega ali slabega učinka naložb v gospodarstvo. Delovna doba torej naj bi ne bila več glavno in edino merilo za osebne dohodke na podlagi minulega dela, bila naj bi le korektivni faktor po prej navedeni osnovi oblikovanja sredstev za osebne dohodke.

Zdaj ko sprejemamo planske dokumente za naslednje dolgoročne in srednjeročne obdobje, je izredno pomembno, da čim prej sprejmemo samoupravne sporazume dejavnosti, jih včlenimo v svoje samoupravne splošne akte ter uporabljamo pri dogovarjanju o programih, njihovem vrednotenju z uporabniki storitev. Z upoštevanjem, uresničevanjem določil sporazumov bomo odpravili neustrezno ugotavljanje prispevka delavcev v družbenih dejavnostih k skupnim delovnim dosežkom, ki je največkrat temeljilo le na formalni izobrazbi ne glede na različno zahtevnost del, na različen obseg in kakovost opravljenega dela, na birokratsko postavljeni vrednosti enote pogojno nekvalificiranega delavca (PND), na indeksih in podobnem. Premagali bomo tudi želje po širjenju programov in naložbah na račun neustreznega vrednotenja prispevka delavcev k rezultatoma dela.

FRANCKA HERGA

dogodki
novosti

OCENA STANJA IN RAZPOLOŽENJA

Ugoden
in spodbuden začetek

Popravki v osebnih dohodkih prosvetnih delavcev, izboljšanje gnotnega položaja vzgojno-izobraževalnih organizacij ter zmanjšane razlike med osebnimi dohodki v tej dejavnosti in gospodarstvom, so izboljšale razpoloženo med prosvetnimi delavci. Dosedanji ukrepi in obeti za prihodnje mesece dokazujejo drugačen odnos do vzgojno-izobraževalne dejavnosti in ustrežnejše vrednotenje njenega mesta v družbi. Izboljšanje med prosvetnimi delavci pa še nima trdnih in trajnih temeljev. Čim bi se razmere spet poslabšale, moramo pričakovati nov val negotovanja, nezadovoljstva in napetosti v zbornicah.

Taka je bila v kratkem ocena letošnjih ukrepov za »sanacijo« vzgojno-izobraževalne dejavnosti, ki so jo dali izvršni sekretarji in drugi člani občinskih, mestnih in univerzitetnih komitejev Zveze komunistov, zadolženi za področje vzgoje in izobraževanja, na prvem rednem posvetu v novem šolskem letu, ki je bil 13. 9. 1985, vodila pa ga je Katja Vadnal. Za te posvete je značilno, da na njih razpravljajo o perečih vprašanih vzgoje in izobraževanja odkrito in neposredno, čeprav še vedno mnogi udeleženci po stari prosvetni navadi najraje molčijo ali pa v svojih razpravah navržijo poleg poglobljenih tudi nešteto drobnih skrbi, ki jih bremenijo pri vsakdanjem delu.

Zatišje in izboljšano razpoloženo na šolah obetata dober začetek in uspešno vzgojno delo. V razmerah, ko neugodna gospodarska gibanja vnašajo določeno negotovost v celotno življenje, je nadvse pomembno, da na takem področju, kot je vzgoja mladega rodu, teče delo nemoteno in umirjeno. Družbeno-politične organizacije se tega dobro zavedajo. Enotna so prizadevanja Zveze komunistov, sindikatov in socialistične zveze, ki bo imela še ta mesec območne posvete; na njih bodo obravnavali zadnje ukrepe za izboljšanje gnotnega stanja v vzgoji in izobraževanju in osnutke srednjeročnih načrtov. Pomembno je, so naglasili na posvetu, da tudi sami prosvetni delavci dejavno sodelujejo pri reševanju perečih vprašanj. Današnji čas je že tak, da je treba biti glasen in znati s tehtno strokovno in politično besedo pridobiti in prepričati tudi druge. Ker gre v vzgojno-izobraževalni dejavnosti za dobro celotnega mladega rodu, to ne bi smelo biti nikoli pretežko.

Posvet z izvršnimi sekretarji je pokazal, da ne manjka težav in virov nerazpoložena. Če so v splošnem osebni dohodki prosvetnih delavcev zdaj boljši, pa so indeksi in odstotki ponekod lahko tudi varljivi. Delavci v vzgojno-varstvenih organizacijah, v pedagoških, družboslovnih in podobnih srednjih šolah ter v osnovnem šolstvu in nerazvitih občinah niso povsod zadovoljni. Odločno pa je treba zavrniti tiste, ki že ugovarjajo, da rastejo osebni dohodki prosvetnih delavcev prehitro, saj pozabljajo, koliko so doslej zaostajali za gospodarstvom.

Napačno pojmovanje
stabilizacije

Uresničevanje stabilizacijskih načrtov terja ustrezno varčevanje tudi v vzgojno-izobraževalni dejavnosti. Marsikaj bi se dalo prihraniti s spoštovanjem sprejetih standardov in normativov, z gospodarno šolsko mrežo, s smotrnejšim programiranjem. Kritični pa moramo biti do enostranskih, strokovno nepremišljenih ukrepov. Če bi npr. zahtevali od srednjih šol, da morajo imeti tudi v višjih razredih naj-

manj po 30 učencev v oddelku, bi to lahko pomenilo, da morajo vsi učenci napredovati ne glede na znanje. Korak nazaj pomenijo tudi predlogi o nekakem kombiniranem pouku za učence različnih srednješolskih programov, s katerim naj bi prihranili kak dinar. Dvomljivi so načrti nekaterih občin, da bi ukiniteli zadnje podružnične šole. Vsako vračanje na nižjo raven in nižja kakovost vzgoje in izobraževanja je v nasprotju s stabilizacijskimi načrti in z našim hotenjem, da se opremo bolj na lastne sile.

Upravičene
in neutemeljene
kritike

Medtem ko so udeleženci pohvalili predlagane standarde in normative, ki jih je dala v razpravo Izobraževalna skupnost Slovenije (le rok za razpravo je prekratek), pa je bilo slišati več negotovanja na račun dopolnjevanja pravilnika o ocenjevanju v usmerjenem izobraževanju, češ da njegovi sestavljavci niso upoštevali zahtev šol in učiteljev.

Šolam in učiteljem manjka več svetovalnega dela, pri načrtovanju raziskav pa naj bi bolj upoštevali tudi potrebe pedagoške prakse, ki ima veliko težav, ki jih ne zmore. Prosvetni delavci ocenjujejo usmerjeno izobraževanje dokaj različno. Pomanjkanje sprotnih analiz in podatkov o tem, kaj se je izkazalo za dobro in kaj ne, kaj bi bilo treba spremeniti in kako to storiti, vodi do posplošenih kritik, ki ustvarjajo pesimistično javno mnenje in nerazpoloženo do usmerjenega izobraževanja. Razprava na posvetu je poudarila, naj bo kritika določna, strokovno utemeljena, odprta za dialog in usmerjena k iskanju boljših rešitev. Apologetika nikomur ne koristi: usmerjeno izobraževanje je sistem, ki ga bo treba še dolgo izpopolnjevati.

Ob tem pa moramo pozorno spremljati še nekatere druge pojave, ki zbujajo upravičeno zaskrbljenost: praznijo se nam novi vrtni, nekateri domovi za učence so napol prazni, ker s študentsko politiko spodbujamo dnevno migracijo, ne pa bivanja učencev v domovih; zaradi nizke amortizacije slabo vzdržujemo na novo zgrajene šole; učna tehnologija ne sledi dovolj zahtevam časa in novih programov; z notranjo reformo zaostajamo; pereča je življenjska raven učencev in študentov, saj nismo sistemsko uredili še vseh odprtih vprašanj.

Tudi pri uresničevanju zasnove stalnega izobraževanja in vzgoje se ne moremo pohvaliti z uspehi.

Vsa ta in druga vprašanja predstavljajo pisano paletu stanja v vzgoji in izobraževanju, gledano s perspektive družbeno-političnega dela in Zveze komunistov, ki je za to družbeno področje kazala zmeraj posebno skrb.

JOŽE VALENTINČIČ

Vzgoja in izobraževanje v zrcalu prihodnjih let

Ob ocenjevanju razvojnih načrtov, resolucij in podobnih listin, v katerih imata svoje mesto tudi vzgoja in izobraževanje, se ponavadi pritožujemo, da je o tem področju povedanih sicer veliko lepih besed, v resnici pa je odrinjeno na stranski tir. Taka besedila so torej dokaj občutljiva zadeva: če so v njih zamislili preveč optimistične, jih ne moremo jemati resno, če pa obravnavajo področje preskromno, jim zamerimo.

Prav to drugo, namreč da sta vzgoja in izobraževanje (patudi znanost in kultura) v predlogu dolgoročnega plana SRS za obdobje od leta 1986 do leta 2000 in v osnutku družbenega plana SRS za obdobje 1986—1990 preskromno obdelana, so ugotavljali na seji Sveta za vprašanja izobraževanja, znanosti in kulture pri Republiškem svetu Zveze sindikatov Slovenije (letošnjega 10. septembra).

Posplošen, resolucijsko-deklarativni opis tega področja pa tudi jasno pove, da v samem modelu vzgoje in izobraževanja v srednjeročnem in dolgoročnem obdobju ni predvidenih večjih premikov v šolstvu. Ob posplošenih opredelitvah zmanjšamo določno opredeljene cilje o tem, kako bosta vzgoja in izobraževanje sledila spremembam, ki

se bodo pojavile v dolgoročnem gospodarskem in družbenem razvoju. Nasprotno: celo tisti cilji, ki so bili jasno zapisani še pred desetletji ali več, so se porazgubili ali pa so razvodneli. Ostale so obrabljene besede; o povečevanju kakovosti in učinkovitosti vseh stopenj in oblik vzgojno-izobraževalnega dela, o hitrejšem razvoju področij, ki več prispevajo h gospodarskemu, družbenemu in kulturnemu razvoju ter razvoju posameznika, o razvijanju sistema stalnega izobraževanja, o hitrejšem razvijanju znanstvenoraziskovalnega in razvojnega dela, o postopnem zviševanju izobrazbene ravni prosvetnih delavcev, njihovem stalnem spopolnjevanju in usposabljanju, opozorjeno je na tehnološki razvoj in nujno spreminjanje kvalifikacijske sestave.

Kot poglobljeni razvojni cilj v osnovni šoli je zapisano izenačevanje razvojnih možnosti otrok, niti besede pa ni o brezplačni osnovni šoli, ki je bila še pred desetletji ena svetlih točk prihodnjega razvoja slovenskega šolstva. Obeti za vsebinske spremembe, zasnovani v programu življenja in dela osnovne šole in o enozmenskem pouku, ki se bodo uresničili, »ko bodo dane temeljne prostorske in druge ra-

zmere,« prav gotovo ne zbujajo optimizma.

V načrtu je sicer res za vsakogar nekaj, tudi to zvezo, kako potrebno je stalno izobraževanje in izobraževanje odraslih, tisti, ki poznajo šolo tudi od znotraj, pa so opozorili, da je učiteljeva vloga opredeljena preveč površno. Učitelj prihodnosti naj bi postal ob uporabi novih medijev nekakšen pomočnik, ki naj bi usmerjal izobraževalni proces.

Na seji so sicer menili, da formulacija ni mišljena čisto dobesedno, da naj bi bila to nekakšna »nadgradnja« ob že znanem učiteljevem poslanstvu, vendar je očitno, da se učiteljeva vzgojna vloga (kot vzgojna vloga šole sploh) izgublja, saj celo v besedilu razvojnih načrtov ni omenjena.

Na seji sveta so namenili veliko pozornosti tudi osnutkom novih standardov in normativov.

Osutek tega dokumenta je svet temeljito razčlenil že pred me-

seci in izoblikoval kar precej pomembnih pripomb. Tokrat ugotavljali, da je v osnutku ustrezno upoštevana kategorija dohodka, znova pa so opozorili na neusklajenost teh komentov z zakonom o svobodni menjavi dela, po katerem se mora povračilo za izvajanje gram storitev ali cenovno mične storitve sedem sestavil merila pa jih upoštevajo šest. Ob novih programih naj ponovno preverili normative materialne stroške, ki bi jih rali poračunavati glede na to, ki nastajajo v resnici — do vse na novo opredeljenih fizikalnih normativov.

Kot smo slišali, bodo standardi in normativi po novem marsikaj zaostri, zmanjšali pa naj obseg administrativnega dela odprli možnosti za boljše notenje tako imenovanega vega dela pedagoških delavcev.

MARJANA KUNEJ

Kritično o ukrepih
in načrtih

Nadaljevanje s 1. str.

pajo od dogovorov. V organiziranosti in delovanju sindikata te dejavnosti pa se utegne pojaviti težava v tem, ker v nekaterih občinah nimajo posebnih odborov sindikata te dejavnosti. Take odbore bi bilo treba povsod ustanoviti ali pa bodo morali občinski sindikalni sveti neposredno prevzeti te naloge.

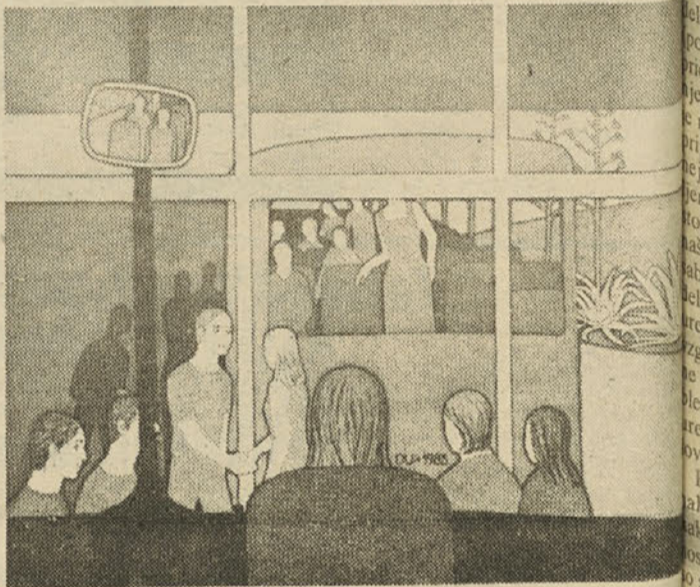
Pri obravnavi osnutka enotnih standardov in normativov, ki ga je dala Izobraževalna skupnost Slovenije v razpravo, so člani izvršnega odbora pogrešali razlago, kaj se v normativih spreminja in zakaj. Standardi in normativi za domove učencev ne kažejo, da se bodo le-ti izvlekli iz krize. Glasbenih šol v standardih ni, češ da sodijo v dopolnilni program. Smo se tako zlahka sprijaznili s tem, da je ta pomembna dejavnost zunaj nacionalnega programa?

Izvršni odbor je kritično pregledal, kako dosedanji osnutki srednjeročnih načrtov obravnavajo vzgojo, izobraževanje in znanost — raziskovalno dejavnost — ter pripravil svoje pripombe in predloge. V viziji prihodnjega obdobja, kakršno je mogoče razbrati iz osnutkov srednjeročnih načrtov, ki so nastali na republiški in zvezni ravni, je marsikaj nejasnega in protislovnega. V zveznem osnutku je na primer predvideno, da bomo za vzgojo in izobraževanje dajali komaj 3,1% družbenega proizvoda. V Sloveniji smo tako nizko raven že dosegli, saj smo nanjo zdrknili zelo hitro (od 4,4% v letu 1978), pa se tembolj zavedamo, da je tako osiromašenje vzgoje in izobraževanja

slaba rešitev za družbo in njeno prihodnost.

Slovenski srednjeročni načrti ne upoštevajo, da bo v prihodnjem obdobju z višješolskim izobraževanjem vzgojiteljice in visokošolskim izobraževanjem osnovnošolskih učiteljev prišlo do večjih sprememb v izobražbenem sestavu učiteljev in vzgojiteljev. Načrtovanje torej ne upošteva predvidene reforme pedagoškega šolstva, ali pa načrtovalci menijo, da bosta učitelj in vzgojitelj kljub višji izobrazbi zadovoljna z nižjo plačo? Kako bomo uresničili predvideni napredek vzgojno-varstvene dejavnosti, če se nam bodo še naprej vrtili praznili? So v načrtih razvoja raziskovalne dejavnosti stvarne ali utopične napovedi, da bomo povečali število raziskovalcev v tem kratkem obdobju kar za 2000? Ali bomo kasneje sproti preverjali, kako uresničujemo srednjeročne načrte ali pa jih bomo prepustili času in razmeram, da jih bodo prikrojile po svoje?

V začetku prihodnjega leta bo skupščina Sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije. V pripravah na skupščino bo treba razmišliti o marsikaj, npr., kako izpolniti sedanjo organiziranost sindikata (predvsem v občinah, kjer ni posebnih odborov), koga izbrati v novi republiški odbor, ki bo tudi v prihodnje štel 50 članov in čemu dati prednost v delovnem programu za prihodnje obdobje. Le-to očitno ne bo zato dobro organiziran in dejaven sindikat delavcem v vzgoji, izobraževanju in znanosti zelo potreben. JOŽE VALENTINČIČ

Tinca Stegovec: Srečanje, jedkanica in akvatinta, 1985 — z razstava Žalca

Poseben sklad
za šolske učbenike?S seje odbora podpisnikov Družbenega dogovora
o organiziranju preskrbi osnovnih in srednjih šol
z učbeniki

Kljub splošno znani in neštetokrat ponovljeni trditvi, da je znanje najpomembnejše gibalno družbenega razvoja in da so učbeniki posebnega družbenega pomena, saj imajo svojevrstno vlogo pri oblikovanju mlade osebnosti, se pri pripravi teh knjig težave še zmeraj kar kopičijo.

Najhuše so seveda tiste, ki so povezane z denarjem: založnike dušijo izdatki, saj predstavljajo zdajšnje 58-odstotne bančne obresti za zalaganje učbenikov že več kot 15 odstotkov prodajne cene učbenika. Založniki, ki so letos potrebovali približno 280 milijonov dinarjev obratnih sredstev, pravijo, da bodo potrebovali prihodnje leto za pripravo učbenikov okrog pol milijarde dinarjev. Tako so povedali na seji odbora podpisnikov družbenega dogovora o organiziranju preskrbi osnovnih in srednjih šol z učbeniki.

In kako dobiti denar, potreben za nemoteno, pravočasno proizvodnjo učbenikov z zadostno naklado in po ceni, dostopnejši za starše in študente?

Ko so v zavzeti razpravi iskali najboljšo rešitev za proizvodnjo, izdajo in razdeljevanje učbenikov, se je izoblikoval tale predlog (ki ga je odbor tudi sprejel): Pri Izobraževalni skupnosti Slovenije naj bi ustanovili poseben sklad za pripravo in nakup učbenikov. Posebne izobraževalne skupnosti naj bi pod »skupnimi nalogami« zbirale denar — do 150 milijonov dinarjev — za učbenike v osnovnih, srednjih in tudi v visokih šolah. S tem denarjem naj bi sofinancirali pripravo

in organiziran nakup, hkrati dajali posojila založnikom. Šest mesecev (od marca do septembra), ko se šolski učbeniki skajo, dajali brezobrestna posojila založnikom. Denar, ki bi založniki pozneje vrnil, bi stopili osnovnim in srednjim šolam, da bi z njim obogatile loge učbenikov v šolskih knjižnicah. Tako bi se zmanjšali založniški stroški, cena učbenikov bi bila gotovo primernejša.

Založniki so na seji predlagali, da bi sami zagotovili 40 odstotkov potrebnega denarja za dajo učbenikov, 60 odstotkov bi zbrali iz različnih virov, ki bi posojili. Posojila naj bi dajali tudi banke, in sicer po najnižnji obrestni meri — 38 odstotkov.

Kljub prizadevanju številnih posameznikov, pa tudi odbor podpisnikov je torej letos za pripravo učbenikov še zmeraj veliko težav. Nekaj tiskarn in papirnicarjev do zdaj ni podpisalo družbenega dogovora o organiziranju preskrbi osnovnih in srednjih šol z učbeniki, zato jih je odbor podpisnikov pozval, naj to uredijo v prihodnosti.

Videti je, da boljših časov ne bo, saj inflacija spreminja vrednosti ves trud, in dolgo ne bomo mogli govoriti o ustaljen denarni pomoči založniške knjige; zato bo tak poseben sklad, ki ga bodo ustanovile Izobraževalni skupnosti Slovenije, najbrž že pomenil vsaj delno organizirane podpore za pravo, izdajo in pocenitev učbenikov. TEA DOMINKO

Rudi Weber, 7. b. r. Osn. š. Gustav Šilih, Maribor: Vozim kolo, linorez

KRITIČEN POGLED NA REFORMO

So mladi dobro usposobljeni za delo?

Skupina raziskovalcev Pedagoškega inštituta pri Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani se je v začetku leta 1985 lotila preučevanja usposabljanja mladine po pridobljeni izobrazbi med pripravništvom. Z raziskovalnim delom na tem področju je bilo treba kar najhitreje začeti, saj so se diplomanti, ki so končali izobraževanje po novih vzgojno-izobraževalnih programih, po dveh in treh letih šolanja pred tem že vključili v začetek dela, pripravništvo pa se je za veliko večino mladine z tega prvega rodu končalo marca 1985.

Vzgojno-izobraževalni programi srednjega izobraževanja niso bili zasnovani na nekaterih predpostavkah, ki jih je treba temeljito pretehtati. Med te predpostavke smo šteli tudi usposabljanje mladine za širša področja dela ali za več poklicev; to je zbuvalo zaskrbljenost, ali bodo učenci pri izobraževanju v skladu s potrebnimi zahtevami in po nekaterih programih pripravljani za samostojno opravljanje konkretnih del in vlog. Hkrati smo upali, da bo predvideni »manjko« mogoče nadomestiti kasneje s programi usposabljanja, saj naj bi programi srednjega izobraževanja omogočali, da se bodo pripravniki v razmeroma krajšem času lahko usposobili za konkretno delo v primerjavi s prejšnjim poklicnim šolstvom. Pa še eno pričakovanje je združeno z omejeno predpostavko. V praksi se je namreč pričakovalo, da bodo pripravniki, ki so končali zahtevnejše smeri v isti stroki, usposobljeni za začetek dela tudi na nižji stopnji zahtevnosti. Predmet naše obravnave je problem usposabljanja z delom, gre torej za delovno-pravni institut, ki ga urejajo predpisi s področja vzgojne in izobraževalne dejavnosti. Bomo govorili o celotni problematiki pripravništva, ki jo urejajo predpisi s področja delovnih razmerij.

Poglaviti namen raziskovalne analize je bil ugotoviti obseg in kakovost strokovne usposobljenosti učencev (pripravnikov), ki so pridobili izobrazbo po programih srednjega izobraževanja in se vključili v delo. Zeleli smo ugotoviti, kako se izvaja vsebinsko, organizacijsko usposabljanje v delovni organizaciji in kako učinkuje pridobljena izobrazba po novih programih na proces usposabljanja na delu v začetku pripravništva. Spremljamo je potekala na več načinov in z različnimi instrumentarijem. S posebnimi vprašanji smo se obrnili na neposredne izvajalce programov usposabljanja in pripravništva (inštruktorje, mentorje). V preučevanje pa smo zajeli seveda tudi same pripravnike, ki so zasnovali pripravništvo v marcu 1985. Tako pridobljene podatke nameravamo do konca letošnjega leta dopolniti z izsledki sistematičnih intervjujev in z rezultati analize dokumentacije in izdelkov pripravnikov. V vzorec je bilo zajetih 38 organizacij združenega dela, od tega so se nam na vprašanja odzvali izvajalci iz 99 organizacij. Nekatero podatke, ki smo jih dobili s pripomočkom, namenjenim inštruktorjem in mentorjem, bomo na tem sestavku predstavili. Druge podatke bomo obdelali v končnem poročilu ob koncu leta 1985.

Kaj so povedali vprašani

Podatki so bili pred kratkim računalniško obdelani. V tem zapisu lahko povzamemo le posamezne ugotovitve, ki se nanašajo na podlagi še ne tabeliranih rezultatov.

Izvajalce v organizacijah združenega dela smo povprašali, kako se uresničujejo navedena pričakovanja. Takole so nam odgovorili:

Na vprašanje, ki sta se nanašala na dolžino usposabljanja za konkretno delo oziroma na usposobljenost pripravnikov, ki so končali zahtevnejše smeri v isti stroki za začetek dela tudi na nižji stopnji zahtevnosti, so anketiranci odgovorili takole:

21% jih meni, da se pripravniki, ki so končali programe srednjega usmerjenega izobra-

ževanja, v sorazmerno krajšem času lahko usposobijo za konkretno delo v primerjavi s prejšnjim (poklicnim) šolstvom, 68% izvajalcev pa meni, da se to pričakovanje ni uresničilo, 11% jih ni odgovorilo. Spodbudnejši so odgovorili na drugo vprašanje, saj je 62% izvajalcev odgovorilo, da so po njihovi presoji pripravniki, ki so končali zahtevnejše smeri v isti stroki, usposobljeni za začetek dela tudi na nižji stopnji zahtevnosti. Na neposredno vprašanje izvajalcev, kaj menijo, glede na poznavanje dela, o prvem roku pripravnikov, ali so le-ti v primerjavi s prejšnjim sistemom (sistemom poklicnega šolstva) bolje usposobljeni za konkretno delo, so le-ti odgovorili takole:

1% jih meni, da je njihova usposobljenost mnogo boljša, 10% enaka, 64% slabša, 16% jih meni, da je usposobljenost mnogo slabša, 9% jih ni odgovorilo, ali pa so se kako drugače opredelili. Dobljeni odgovori povedo, da je bila pri izobraževanju v šoli po nekaterih programih res dosežena manjša stopnja usposobljenosti za samostojno opravljanje konkretnih del in nalog, kot se je predvidevalo že pred uvajanjem novih VIP-ov. Ko smo povprašali anketirance, ali se slabša usposobljenost pripravnikov v primerjavi s prejšnjim šolskim sistemom nanaša bodisi na neustreznost vzgojnoizobraževalnih programov, ali na pomanjkljive programe med pripravništvom, jih je 54% menilo, da so neustreznosti že sami VIP-i, 9% jih sodi, da gre za pomanjkljivosti v programih usposabljanja, 37% izvajalcev pa se ni opredelilo. Malce ugodnejša je ocena izvajalcev o vlogi vzgojno-izobraževalnih organizacij ali organizacij združenega dela pri usposabljanju učencev (pripravnikov) za začetek dela. Dobili smo tele odgovore: 1% izvajalcev meni, da so uspeli VIO zelo dobro usposobiti pripravnike za začetek dela, 28% jih sodi, da je ta usposobljenost dobra, 49% zadovoljiva, 13% nezadovoljiva, 9% pa jih ni odgovorilo, ali pa so se drugače opredelili. Na vprašanje, kako je bila delovna organizacija pripravljena pred sprejemom pripravnikov, ki so končali programe srednjega izobraževanja, meni 6% anketirancev, da zelo dobro, 72% dobro, 9% slabo, ostalih 13% pa jih ni odgovorilo, ali pa so dali druge odgovore. Na vprašanje, kakšne spremembe je treba vnesti v sistem srednjega usmerjenega izobraževanja, da bi le-ta v prihodnje ustreznejše kot doslej usposabljal mladino za začetek dela, so odgovorili izvajalci takole: 35% anketirancev meni, da bi bili potrebni le manjši popravki in dopolnitve zdajšnjega sistema, 33% se zavzema za sistemske spremembe, 32% pa se jih ni opredelilo. Z enim

izmed vprašanih smo želeli ugotoviti objektivne kriterije (ocene, norme, merila), po katerih v OZD vrednotijo uspešnost vključevanja pripravnikov v začetek dela po pridobljeni strokovni izobrazbi. Ugotovili smo, da se delovne organizacije in posamezne panoge glede tega zelo razlikujejo. Ponekod dejansko sledijo objektivno merljivim normam storilnosti, ki so veljavne za vse delavce posamezne delovne organizacije. Drugod se nanašajo norme na samo kakovost izdelkov. V nekaterih delovnih organizacijah se poslužujejo ocenjevanja spretnosti, izurjenosti in delovnih veščin po mentorjih, tu in tam pride tudi do komisijskega ocenjevanja delovnih navad in veščin. V nekaterih panogah posebej izpostavljajo poklicno-etične norme (odnos do dela, delovnih sredstev, sodelavcev, strank itd.). Ti podatki so zelo raznoliki, zato jih bomo dokončno interpretirali, ko jih bomo dopolnili z izsledki observacij in z analizo izdelkov. Posebno pozornost smo pri zbiranju podatkov posvetili analizi znanj, ki jih izvajalci pogrešajo pri pripravnikih. V zvezi s tem najomemo (prostor nam ne dopušča, da bi to analizo tu bolj obširno predstavili), da je potrebno nekatere rešitve, ki smo jim sedaj priče, do naslednje generacije vzgojnoizobraževalnih programov temeljito pretehtati. Gre zlasti za tiste sestavine VIP-ov, ki se nanašajo na razreševanje odnosa med proizvodnim delom in delovno prakso učencev v OZD, praktičnim poukom, vlogo predmetnega področja OTP in organsko povezavo programov usposabljanja po pridobljeni strokovni izobrazbi.

Hitro odpravljati pomanjkljivosti

Izmed podatkov, ki smo jih dobili v okviru projekta Spremljanje in vrednotenje... smo izbrali za predstavitev v tem kratkem zapisu nekaj tistih manj optimističnih (morda smo izbrali celo med najmanj optimističnimi). To nismo storili iz želje, da bi hoteli vnašati v nadaljnja reformna prizadevanja nepotreben nemir. Bolj kot vse drugo je pri tem pomembno, da poskušamo s skupnim dogovorjanjem vseh, ki jim je veliko do tega, hitro odpravljati pomanjkljivosti, še preden se začne nepredvidljivo razraščati v škodo zdajšnjega rodu in prihodnjih mladih rodov.

Predmet naše obravnave sta bila to pot le dva izmed številnih vidikov: usposabljanje mladine za širša področja dela oziroma za večje število poklicev in pričakovanje, da bodo pripravniki, ki so končali zahtevnejše smeri v isti stroki, usposobljeni za začetek dela tudi na nižji stopnji zahtevnosti. V namenu in cilju projekta smo pa nakazali še nekatere druge vidike, ki so bili predmet obravnave v naši raziskavi, vendar izsledkov tu nismo predstavili v končanem poročilu. Zeleli bi, da bi vsaj del ugotovitev našlo plodna tla, ko bodo načrtovalci začeli izdelovati na-

slednje generacije vzgojno-izobraževalnih programov srednjega izobraževanja in ko bodo dopolnjevali pravno podlago, na katero so vezana vprašanja pripravništva (mislimo zlasti na novi osnutek pravilnika o pripravništvu in strokovnih izpitih delavcev v gospodarstvu). V ozdih je treba poiskati najustreznejše oblike notranje organiziranosti ter razvijati sodelovanje in povezovanje z vzgojno-izobraževalnimi organizacijami, ko gre za odprta vprašanja, vezana na usposabljanje mladine po pridobljeni strokovni izobrazbi. Potrebne so konkretnejše akcije predvsem s strani Gospodarske zbornice, njenih združenj in drobnega gospodarstva

— obrti pri pripravah in izvajanju usposabljanja pripravnikov. Za sedaj je prisotno spoznanje, da je bilo v ozdih več storjeno za uveljavljanje proizvodnega dela in delovne prakse, manj pa za usposabljanje (učencev) pripravnikov po končanem izobraževanju. Povsem brez izkušenj glede usposabljanja mladih ljudi združeno delo ni — saj so v prejšnjem sistemu (sistemu poklicnega šolstva) usposabljali v OZD v okviru praktičnega pouka v svojih obratih učence šol s periodičnim poukom, marsikje v končnem delu pa tudi učence šol s celoletno organizacijo pouka. Vse dosedanje pozitivne izkušnje pri tem usposabljanju mladih delavcev je treba

razpravljamo

uveljaviti na novi ravni in v novih razmerah. V ozdih morajo vedeti, koliko je učenca za vstop v delo pripravila šola (katera teoretična in praktična znanja so si pridobili učenci), da bodo na tej podlagi lahko pripravili in izvajali programe usposabljanja pripravnikov. Če pa se v zvezi z usposabljanjem po pridobljeni srednji izobrazbi nalagajo združenemu delu prevelika bremena, bo treba razmisliti, ali bodo v sedanjih reformnih prizadevanjih dovolj le manjši popravki in dopolnitve zdajšnjega sistema?

JOŽE REŽONJA

O RACIONALIZACIJI ŠOL IN ŠOLSKE MREŽE

Iskanja in zablode

O racionalizaciji šolstva — o smotrnem in gospodarnem delu v vzgoji in izobraževanju je bilo že mnogo posvetov, saj je tema aktualna, njena vsebina pa še zdaleč ni obdelana v celoti. Tak posvet o racionalizaciji je bil ob koncu junija tudi na Cetinju. Pripravili so ga: reviji Vaspitanje i obrazovanje in Ekonomika obrazovanja ter Pedagoška fakulteta v Osijeku, udeležilo pa se ga je več vidnih znanstvenih, prosvetnih in družbeno-političnih delavcev.

Uvodni referat je imel dr. Milan Ratković, ki vodi jugoslovanski raziskovalni projekt o družbenogospodarskih odnosih pri spreminjanju vzgoje in izobraževanja. Daljše prispevke so na posvetu imeli tudi dr. Adam Grubor, mag. Ferdo Rečnik, mag. Pavle Aleksejev, dr. Svetislav Antić idr.

Po Ratkovićevem mnenju je šolska mreža samo eden izmed dejavnikov, ki vpliva na gospodarno zasnovanost vzgojno-izobraževalnega sistema. Pri tem moramo upoštevati, da oddaljenost šole neposredno vpliva na izbiro in dolžino izobraževalne poti, za katero se odločijo mladi in že zaposleni, na spreminjanje izobraževalne sestave prebivalstva, s tem pa tudi na gospodarski, kulturni, etnični in urbanistični razvoj določenega območja.

Če iščemo v racionalizaciji izhod samo v tem, kako čim bolj varčno porabiti skromno vsoto denarja, nas to lahko pripelje do nevarnega krčenja programov, do upadanja kakovosti in omejevanja pravice državljanov do izobraževanja. V racionalizaciji moramo iskati predvsem pot do višje kakovosti — vsako drugačno gledanje vodi v zastoj in nazadovanje. Racionalizacija je prehod od ekstenzivnosti k intenzivnemu izobraževanju. Njen glavni cilj ni samo selekcija, kot trdijo nekateri »strategi« reforme, pravi dr. Ratković. Na razmah izobraževanja gledajo nekateri že skoraj kot na družbeno zlo, čeprav je to hvalevreden pojav, ki ga je treba le prav usmerjati. Prehod od elitnega k množičnemu izobraževanju je mogoče samo v izobraževalnih sistemih, ki lahko vključijo v različne oblike stalnega izobraževanja vse občane in jim omogočijo napredovanje. Izobrazba in znanje sta pomemben družbeni kapital. Le z odprtimi možnostmi izobraževanja lahko dobimo nadarjene strokovnjake, od katerih lahko pričakujemo vrhunske ustvarjalne dosežke. Sodobna pedagogika, sociologija in ekonomika izobraževanja za zdaj ne poznajo boljše poti, pravi dr. Ratković.

Preoblikovanje šolske mreže je sicer pomembno, vendar

samo če vodi do višje kakovostne ravni. Končni cilj je kakovost, pridobljena v množični, in ne selektivni šoli.

Prednost srednje velikim šolam

Na hryaškem, je poročal dr. Grubor, nameravajo organizirati velike osnovne šole. Res so nekatere prednosti v tem, da združeno na enem kraju učence in učitelje, učne pripomočke in opreme, vendar so vidne tudi pomanjkljivosti. Ponekod so ukiniteli podružnične šole, čeprav so bile pomembna kulturno-prosvetna središča kraja. Pri takih šolah bi morali upoštevati tudi njihovo mnogovrstno kulturno-izobraževalno vlogo ter njihov vpliv na celotno okolje. Druga skrajnost so tako imenovane občinske šole, organizirane po načelu ena občina — ena šola. To je privedlo do prevelikih organizacij in učiteljskih zborov ter do odvečnega administriranja. Če učitelji se med seboj malo poznajo — kaj šele učenci! Pedagoško delo postaja papirnato.

Pri načrtovanju šolske mreže moramo misliti ne le na sedanje, marveč tudi na prihodnje potrebe. Življenjsko obdobje šole je dolgotrajno, čeprav se število šoloočevalnih otrok spreminja. Ta gibanja bi morali temeljiteje proučevati, da bi bile naložbe v nove šole bolj premišljene. Načrtovanje šolske mreže je pomemben del v načrtih razvoja določenega območja, zato ga moramo povezovati z gospodarskim in kulturnim razvojem kraja ter upoštevati tradicijo in vlogo izobraževanja. Oblikovanje šolske mreže torej ni in ne sme biti administrativno opravilo.

Kakšna šola je po velikosti najbolj primerna? Po hrvaških izkušnjah so to šole s 16 do 32 oddelki, češ da je na takih šolah vzgojno-izobraževalno delo lahko najuspešnejše. Optimalna osnovna šola naj bi imela najmanj 480, največ pa 980 učencev, z oddelki po 30 učencev. Vsaka šola naj bi bila odprta tudi za izobraževanje odraslih, za izobraževanje in usposabljanje vseh vsaj do 40 leta starosti, saj je to pogoj za višjo delovno storilnost.

Po slovenskih raziskavah, o katerih je poročal mag. Ferdo Rečnik, ima optimalna srednja šola okoli 800 učencev ali nekeje med 500 in 1200 učenci. Taka šola omogoča kakovostno delo. Čeprav imajo velike šole z veliko različnimi programi, kakršne imamo v svetu in pri nas, po izobraževalni in gospodarski strani nekatere prednosti, je njihova vzgojna uspešnost manjša. Take šole ne bi smele biti organizirane centralistično kot enovite delovne organizacije, marveč naj bi bile decentralizirane

organizacijsko, samoupravno in pedagoško. Le tako bo vsak program zaživel v pravi podobi, vsak učitelj in učence pa se bo lahko uresničeval tudi kot osebnost.

Kako bodo zdajšnje omejitve vplivale na mrežo srednjega in visokega šolstva? Vse kaže, da bo imela v prihodnje odločilen vpliv kakovost posamezne šole in tistih, ki jih bo ta usposobila. Samo to je lahko temelj za trajno, in ne le trenutno zasidranost šole v okolju, združenem delu in družbi.

Cilj — boljša in sodobnejša šola

Razprava se je zadržala pri kakovosti in prehodnosti srednjega in visokega šolstva. V srednji šoli je osip precežen, še slabše pa je v visokem šolstvu; to pa ni gospodarno. Kje so vzroki? V preobsežnih programih in zastarelih oblikah dela, v pomanjkanju učbenikov, v nerazvitim raziskovalnem delu med študijem, v nezadostni motivaciji za učenje itd. Razpravljajci so menili, da merila za ocenjevanje učencev in študentov niso zahtevna. Nekater visoke šole so zdrknile v zahtevnosti nemara že na raven srednje šole.

Izhod je v posodabljanju vzgojno-izobraževalnega in raziskovalnega dela, da bomo dobili boljše usposobljene strokovnjake. Hkrati pa ni mogoče sprejeti domneve, da toliko študentov ne more končati šole zaradi nesposobnosti. Vzgojno-izobraževalne organizacije, ki nimajo pravega uspeha, ne morejo pričakovati družbene podpore.

V naši družbi je veliko nasprotij, je menil dr. Djoković, profesor na titograjski univerzi. Na eni strani se bojimo prevelikega števila izobražencev in krčimo denar za šolstvo, na drugi strani pa se bohoti administracija. Uvažamo tuje znanje in tehnologijo, na scznanih brezposelnih pa je čedalje več ljudi s srednjo in visoko šolo. Dr. Šaranović, rektor titograjske univerze, je opozoril na to, da šole nimajo potrebnih možnosti za posodabljanje pouka in njegovo večjo učinkovitost. Kako naj usposabljam študente v skladu z zahtevami prihodnjih desetletij, če imamo kot edini pripomoček — tablo?

Pri razvijanju šolstva ne moremo več naprej po starem, je poudarila sklepna razprava. Ne moremo podpirati tistih, ki jim ni mar, koliko znanja predstavlja diploma, niti tistih, ki bi brez temeljitih raziskav ukinali šole ne glede na njihovo kakovost. Nove rešitve morajo voditi do boljše kakovosti in zagotoviti boljše, prave strokovnjake!

RADIVOJE OSTOJČ

Sladiana Bobić, 5. r. Osn. š. Milan Šuštaršič, Ljubljana: Slovesa in srečanja, šablonski tisk. (Likovni ped.: Lučka Selan)

razpravljamo

Vrata domov
so za marsikoga zaprta

V zadnjem letu je bilo slišati več kot ponavadi o delu in življenju v domovih za učence. Največ je bilo izrečenega na račun težkega gmotnega položaja domov in neustrezne kadrovske sestave ali, povedano drugače, na račun nezadovoljstva učencev z vzgojno-izobraževalnim delom — za to pa krivijo učenci predvsem vzgojitelje.

Skupnost domov za učence srednjih šol je letošnjega 19. junija pripravila posvet, na katerem so udeleženci ponovno spregovorili o vseh naštetih problemih. V Sloveniji so v zadnjih desetih letih obnovili in zgradili več domov, veliko od teh pa jih je zelo slabo zasedenih. Vzroke za to je treba iskati v neustrezni mreži srednjih šol, manjšem prilivu učencev iz drugih republik in v zaostreznih družbenogospodarskih razmerah. Prav te razmere onemogočajo mnogim učencem, da bi med šolanjem prebivali v domovih za učence, kjer bo mesečna oskrbnina v naslednjem letu znašala okrog 14 tisoč dinarjev. Starši tistih učencev, ki se šolajo za poklice, v katerih je preveč delavcev, in zato ne prejemaajo štipendije, sami tako visokih izdatkov za šolanje ne zmorejo več. Učencem ne preostane drugega, kot da se vsak dan vozijo v šole po uro in več v eno smer. Po zadnjih podatkih Zavoda SRS za šolstvo je takšnih učencev 8690. Kaj pomeni ta podatek, menda ni treba posebej razlagati. Zdravniki pravijo, da jih med učenci vozači največ zbolijo na živcih in želodcih.

Vika Potočnik, predsednica ZSMS, je poudarila, da bi se bilo treba resneje zamisliti nad tem, da se 20 do 30% učencev, predvsem s pomurskega, posavskega, z notranjskega in dolinjskega območja po osnovni šoli takoj zaposli, in ustrezno ukrepati. Med njimi je dosti dobrih učencev, ki bi šolanje nadaljevali, pa ga ne morejo zato, ker ostajajo brez štipendije, stroški šolanja zunaj kraja bivanja pa so previsoki. Novi samoupravni sporazumi o štipendiranju predvideva sicer nekatere spremembe, kot so možnost, da učenec, ki med šolanjem biva zunaj domačega kraja, prejema dodatek k štipendiji, vendar pa se v tem sporazumu še vedno zrcali krat-

koročna kadrovska politika, ki je naklonjena proizvodnim poklicem.

Višje štipendije so še naprej predvidene za učence rudarskih in metalurških poklicev. To tudi pomeni, da imajo dekleta manj možnosti, da dobe štipendijo. Dodatek k osnovni štipendiji bi moral znašati vsaj 40 do 50%, da bi se učenci začeli prijavljati v domove. Takšno stališče smo zavzeli tudi udeleženci tega posveta, ki bi morali skupaj z vsemi drugimi pedagoškimi delavci bolj zavzeto sodelovati v javni razpravi o spremembah tega samoupravnega sporazuma.

In kaj so povedali na posvetu predstavniki učencev domov? Zavedajo se, da hitro naraščanje življenjskih stroškov ni prizadelo samo njih, temveč tudi vse, ki z njimi delajo. Mnogi domovi iščejo drugačne vire zaslužkov s turistično dejavnostjo; s to se največkrat ukvarjajo kar vzgojitelji, in zato marsikje zanemarijajo svojo poglavito dejavnost. Mnogi učenci še zmeraj kritično ocenjujejo vzgojno delo v domovih, češ da ni sodobno, metode dela pa so premalo prožne, saj ne upoštevajo dovolj hotenj, potreb in sposobnosti posameznikov. Učenci si želijo bolj sproščene in neposredne odnose z vzgojitelji, saj bodo do navi tako lahko postali njihov drugi dom, v katerega se bodo zmeraj radi vračali. Vzgoja v domovih za učence je nedvomno zahtevna in težka naloga, saj so vzgojni položaji zelo pestri, nepredvidljivi in neponovljivi, zato zahtevajo celega vzgojitelja. Sicer se lahko zgodi, da se odnos med učencem in vzgojiteljem kaj hitro pretrga. Potem največkrat ni poti nazaj. Vzgojitelji bi se morali večkrat povprašati gojenca, kaj menijo o posameznih zadevah, ter brez odpora in strahu sprejemati njihove predloge, za katere se je v praksi že večkrat izkazalo, da so dobri. Posvet se je po nekajurni razpravi končal. Skoraj sočasno pa so se zaprla vrata vseh slovenskih domov za učence. Upam, da se bodo vsa spoznanja in rešitve nakazane na tem posvetu jeseni, ko se bodo vrata domov zopet odprla, prenesle v vsakdanje življenje in delo učencev in njihovih pedagoških delavcev.

ALENKA LAUKO

Več praktičnega znanja

V Rudniku lignita Velenje so ob koncu pripravniške dobe anketirali mlade delavce, ki so v lanskem šolskem letu končali srednjo šolo v programih četrte zahtevnostne stopnje. Anketa je zajela 20 delavcev rudarske, kovinarske in elektro stroke, obdelal pa jo je **MARTIN PUSTATIČNIK**, pedagog v rudniškem izobraževalnem centru. Nekaj značilnih odgovorov, ki so jih dali anketirani, zlasti na vprašanje, kako šola pripravlja za delo:

Kar polovica anketiranih meni, da bi morali spremeniti programe tako, da bi dali več poudarka praktičnemu pouku in praktičnemu delu, s katerim imaš pozneje opraviti v poklicu. Večina anketiranih se zavzema, da bi imela praktična znanja precej večji delež v programih kot doslej.

Čeprav je bilo pripravništvo razmeroma dobro organizirano in je pripravnikom omogočilo, da so se s pomočjo mentorjev v nekaj mesecih dovolj uspešno

osamosvojili pri delu, so mnogi pripravniki mnenja, da bi bilo vseeno treba nameniti praktičnemu pouku v času šolanja več poudarka, češ da bi bilo njihovo praktično znanje in znanje za začetek dela brez prejšnjih delovnih izkušenj in lastnega zanimanja mnogo preskromno.

Avtor ankete se pri razčlenjevanju odgovorov na koncu ustavi pred dilemo, ki je pri nižjih stopnjah strokovne zahtevnosti v usmerjenem izobraževanju še posebej nerešena: ali naj šola učence pretežno usposablja za nadaljnje šolanje ali pa za delo? Anketni odgovori nagibajo k drugi rešitvi: večjo skrb bo treba nameniti usposabljanju mladih delavcev za začetek dela; tistim med njimi, ki pa bi želeli kasneje nadaljevati z izobraževanjem, pa naj bi omogočili z dopolnilnimi programi nadomestiti manjkajoče splošno znanje.

Po gradivu, ki ga je poslal uredništvu **M. PUSTATIČNIK**

POMAGAJMO UČITELJEM ZAČETNIKOM!

Mentorstvo in pripravništvo
premalo načrtna in učinkovita

V 11. številki Prosvetnega delavca (24. 6. 1985) je objavljen prispevek o položaju učiteljev na začetni praksi. Ugotovitve v njem so zbrane na podlagi anketnih odgovorov, ki resno opozarjajo, da kljub jasnim določilom predpisov še ne znamo uspešno organizirati mentorstva in pripravništva. Temeljne usmeritve za uresničevanje te dejavnosti imamo podane v Zakonu o delovnih razmerjih, Zakonu o osnovni šoli in Zakonu o usmerjenem izobraževanju, v Pravilniku o pripravništvu in strokovnih izpitih ter gotovo v vsakem samoupravnem aktu na šoli. Le redke pa so šole, ki so ta določila dosledno uresničile v praksi. Ne gre zgolj za kršenje pozitivne zakonodaje, temveč za nedopustno preziranje ali omalovaževanje izredno pomembne dejavnosti, ki odločilno vpliva na pedagoško rast učiteljskih rodov. Zal temelji sodelovanje z novim učiteljem pretežno na tovariškem odnosu med njim in mentorjem. Šole sicer določajo mentorje in njihove okvirne naloge za delo z učiteljem pripravnikom, vendar je ta dejavnost velikokrat še daleč od načrtnosti in zadostne učinkovitosti. Bistven razlog je v tem, da mentorstvo ni priznано kot enakopravna dejavnost z drugimi pedagoškimi nalogami, kaj šele ustrezno vrednotena. Še vedno se zanašamo na entuziazem in poklicno zavest, ki v drugih delovnih okolišjih že zdavnaj ni več edini delovni ideal. Dokaj neršen odnos imamo do spoznanj, da je uspešnost začetniške prakse odločilna za nadaljnjo strokovno rast mladega učitelja, hkrati pa v prid učencev in šole. Prvi stiki s prakso pomenijo vselej nestrpno pričakovanje poklicnega uspeha, preverjanje lastnih sposobnosti, zlasti pa preskus še svežega strokovnega in pedagoškega znanja ob delu z učenci. Tako je še zlasti v učiteljskem poklicu, ki terja poleg osnovnih še druge osebne lastnosti. Menim, da smo še vse preveč neprizadeti kljub spoznanju, da se večini mladih sotovarišev ob prvih korakih v razredu uresničujejo davne poklicne želje iz zgodnje mladosti; prvo srečanje z učenci pa pomeni mnogim srečen življenjski dogodek in pomembno razpotnico v

osebnosti in poklicni rasti. K vsemu temu se pridružuje še nič manj pomembna motivacija: opraviti kar najbolje strokovni izpit.

Letni načrt mentorske
dejavnosti

Vse to zahteva, da bolj kot doslej uveljavljamo pozitivne predpise ter zagotovimo v boljše zasnovanih programih organizirano mentorstvo in pripravništvo na vsaki šoli. Kot odziv na zelo aktualno pobudo Prosvetnega delavca v omenjenem članku navajam nekaj zamisli za oblikovanje letnega načrta mentorske dejavnosti. Nadaljnji prispevki pa naj odkrijejo še druge organizacijske in vsebinske vidike tega problema.

Prvi pogoj za opravljanje mentorstva za učitelje pripravnike je priznavanje in ovrednotenje tega dela, ki ga mora vsebovati finančni sporazum (dogovor) med občinsko (republiško) izobraževalno skupnostjo ter vzgojno-izobraževalno organizacijo. Šele tedaj bo lahko zajela šola to dejavnost v svoj delovni načrt, ki bo tako temeljil na stvarnih temeljih.

Program mentorstva mora vsebovati prvine, ki zagotavljajo uspešnost priprave na strokovni izpit in uvajanje v prakso. Upoštevati mora obseg dela, organizacijski, metodološki in vsebinski vidik dejavnosti. Ker je sestavni del letnega programa šole, nalaga pri izvajanju tako šoli kot mentorju in učitelju pripravniku, da sodeluje pri načrtovanju kot enakopraven subjekt. Prav začetnik bo lahko v marsičem sam predvidel, v katerih vsebinah, didaktičnih področjih je sodelovanje z mentorjem najnujnejše. Jasno je, da je odgovorni nosilec pri uresničevanju programa mentor, ki ga določi učiteljski zbor. V šolah, ki imajo morda več učiteljev pripravnikov, naj se mentorji povežejo (v skupino); ta v načrtu razvrsti naloge: v tiste, ki jih mentorji uresničujejo skupno, in tiste, ki se nanašajo na didaktično-metodično mentorstvo v razredu in učnem predmetu. V programu moramo na-

tačno urediti mentorstvo za učitelje pripravnike, ki na šoli nimajo ustreznega mentorja in ga je treba poiskati na drugi šoli. Brez primerne dogovora rešitev ne bo popolna.

Delajmo s pripravnikom —
ne namesto njega

Osnutek programa, ki ga je sestavil mentor v sodelovanju s pripravnikom, mora obravnavati in sprejeti učiteljski zbor; ta je odgovoren zlasti za pedagoško-didaktično vsebino pripravništva in v resnici sodeluje pri uvajanju začetnika v prakso. Čeprav je mentor neposredno odgovoren za izvajanje pripravniške prakse, pa ne more biti edini izvajalec vsebinskega načrta; na nekaterih področjih morajo sodelovati tudi drugi pedagoški delavci. Posamezen mentor namreč ne more biti univerzalno usposobljen za vsa vsebinska področja mentorstva, ki ga mora zajemati načrt dela z učiteljem začetnikom. Predpisana vsebina je mnogo obsežnejša, kakor je lahko uvajalno delo v razredu. Pri mentorstvu bodo morali pomagati učitelji vspretnic (hospitacije, informacije, pogovori), učitelji drugih učnih predmetov, pedagoški vodja šole, svetovalni delavci, mentorji šolskih organizacij in interesnih dejavnosti. V praksi je pogosto ta raven dela s pripravnikom premalo upoštevana, odgovornost pa ostane navsezadnje le na mentorju samem. Ta mora neposredno delati s pripravnikom, hkrati pa poskrbeti tudi za sodelovanje z drugimi pedagoškimi delavci. V teh načrtnih prizadevanjih naj bo edini cilj: novega tovariša čimprej osamosvojiti, ga spodbuditi k ustvarjalnosti, načeloma pa delati z njim, ne pa namesto njega.

Še bolj kot se to dogaja zdaj, je treba učitelje pripravnike uvesti v preučevanje, spremljanje in razčlenjevanje lastnega dela; to omogoča samokritično obravnavo učno-vzgojnega dela in neprestano spopolnjevanje sloga in postopkov ter uspešno vključevanje v delo učiteljskega zbora.

Program mentorstva naj predvidi ip operativira didaktična področja, na katera bomo usmerili še posebno pozornost. Načrtovani naj bosta vsebina hospitacij in konzultacij ter njihova pogostnost. Brez pogovorov po hospitacijah in končnih sklepov ne moremo pričakovati uspešnega sodelovanja. Prav je, da so hospitacije obojestranske, določene z roki in napovedane; to omogoča izbiro didaktičnega področja in temeljito pripravo na učno uro in obravnavo. Mentor in pripravnik morata imeti dispozicijo za spremljanje vzgojno-izobraževalnega dela, s tem bo sodelovanje bolj sistematično in na strokovni ravni. Posebno mesto v programu naj ima mentorstvo pri sestavljanju letne in dnevne priprave na vzgojno-izobraževalno delo. Ravnatelj šole pa naj dobi vsak mesec vsaj po eno pripravo na pouk ter po eno pisno razčlenitev učne ure; to naj bo v pomoč tudi drugim učiteljem na šoli.

Delo s starši za začetnika ni preprosto in terja pogosto premagovanje samega sebe. Prav je, če najprej hospitira na primerno pripravljemem roditeljskem sestanku; šele drugič ga pripravi in vodi sam. Zanj naj se vsaj dvakrat ali trikrat pripravljata skupaj z mentorjem. Gotovo pa je, da mora obravnavati določeno pedagoško tematiko (predavanje, uvodne teze) tudi s starši, nanjo naj se pripravi le v sodelovanju s pedagoškimi delavci na šoli, ob slovstvu in podatkih tiste šole. Vsaj eno pisno pripravo na predavanje za starše naj preda ravnatelju šole, da bo tudi on povedal o njej svoje mnenje.

Učitelju začetniku ni prav lahko, ko se pripravlja na sejo učiteljskega zbora oddelka (predmetna stopnja), na sejo oddelčne skupnosti, kaj šele čimora to sejo voditi in slediti nekemu smotru! Pri tem so odločilne prve spodbude in nasveti, pa tudi priznanje za dobro izvedene prvine. Vedeti namreč moramo, da vse le ni tako idealno, kot razbere mladi učitelj iz slovstva.

Novemu članu učiteljskega zbora ne bomo naredili usluge, če bomo dopustili, da se bo na konferenci »oglasil« šele po dveh ali treh letih. Kmalu v prvem letu prakse naj pripravi sodelovanju z mentorjem aktualno študijsko temo (pedagoške, psihološke ali didaktične vsebine), ki naj zajame tudi njegov odnos do problema in njegove zamisli o tem, kako naj bi rešili problem na šoli. Svoje izsledke naj obravnava tudi s starši; morda še s svetom staršev in drugimi dejavniki. To gotovo prispeva k osebni in pedagoški rasti. Učitelju začetniku moramo omogočiti, da se potrdi tako spodbujamo njegovo nadaljnjo ustvarjalnost, hkrati pa se mu povečuje ugled v kolektivu in med starši.

Ravnatelj šole naj zbira tudi pisne priprave na tematiko za konferenco učiteljskega zbora.

V načrtu mentorstva mora biti predvideno, kdo in kako bo uvajal učitelja pripravnika v pedagoške dejavnosti, ki poleg pouka sodijo v sklop učiteljevih obveznosti. Sem spadajo: spremljanje učenčeve osebnosti, organizacija prireditev, ekskurzij, dnevov dejavnosti, vodenje pedagoške dokumentacije. To pa že prizadeva druge pedagoške delavce, ki sodelujejo z neposrednim mentorjem.

Šolska zakonodaja
in samoupravni akti
na začetek

Ni mogoče pristajati na to, da učitelj komaj po nekaj letih prakse spozna pozitivno šolsko zakonodajo in samoupravne akte na šoli. To je naloga, ki mora biti zajeta v načrt dela s pripravnikom že v prvih mesecih prakse. Ni treba naglašati, da mora v tem času dobro spoznati temeljne dokumente o življenju in delu šol v SRS (Vsebinski strokovni izpiti); za to namenimo na šolah precejšnjo skrb. Ker so pogosto seznanjanja s to vsebino kampanjska in površna, se nedoslednost kaže tudi pri strokovnih izpitih.

Ne le učitelji pripravniki temveč tudi mentorji, bi se morali načrtno pedagoško-didaktično spopolnjevanje, pri tem bi morali upoštevati doslej zasnovano vsebino strokovnih izpitov. Za to nalogo so najbrž edino usposobljene in pristojne kadrovske šole, ki bi morale tudi tovrstno nalogo zajeti v svoj program. Status mentorstva bi morali sistemsko rešiti; morda uskladiti z zamišljenimi naslovi pedagoških delavcev; to bi omogočalo primernejše in enako pravno vrednotenje njihovega dela. Strokovni izpit pa naj ne bil zgolj zadeva administracije, temveč stvar odgovornih strokovnih organov. Ne gre zgolj za izvedbo izpita in registriranje opravljene obveznosti. Menim, da sodi k temu še usklajevanje meril med komisijami, določanje pogojev za opravljanje izpitov, izbor članov komisij, spremljanje in razčlenjevanje dosežkov ter nadaljnje usmerjanje mentorstva in pripravništva. Ta sklop nalog pa presega obveznosti uradno pooblaščenih pri izvedbi izpitov, temveč je to že naloga strokovnih kolegov pri Zavodu SRS za šolstvo in strokovnih teles pri kadrovskih šolah.

LUDVIK BRUMEC

David Skubic, 6. r. Osn. š. Peter Šprajc-Jur, Žalec: Igra z računalnikom, lino-rez (Likovni ped.: Dragica Sajovec)

Televizija v šoli 1985

JESENSKI PROGRAM — OKTOBER,
NOVEMBER, DECEMBER

VSEBINA

- Beseda urednika
- Spored
- Zemljepis
- Fizika
- Ekologija
- Spoznavanje narave
in družbe
- Telesna vzgoja
- Poklicno usmerjanje
- Prometna vzgoja

1. 1. 1918

1. 1. 1918

1. 1. 1918

1. 1. 1918

BESEDA UREDNIKA ŠOLSKE TELEVIZIJE

Iz neke šole v Radovljici so me po telefonu spraševali, kdaj izide jesenski program šolske televizije, češ da učitelji že čakajo nanj. Priznati moram, da mi nič ne ugaja bolj kot taka vprašanja, saj dokazujejo, da učitelji vedno bolj uporabljajo naše oddaje in da je zato pouk za učence nazornejši in prijetnejši. Slovenska šolska televizija bi lahko imela več programa, kot ga ima zdaj, lahko pa bi bil tudi pestrejši, če učenci in učitelji to želijo. Svoje želje in predstave naj sporočijo po delegatih Izobraževalni skupnosti Slovenije.

MARKO SAJKO

ŠOLSKA TELEVIZIJA SPORED — JESEN 1985

TOREK	ČETRTEK	CIKLUS	NASLOV ODDAJE	TRAJANJE
1. 10.	3. 10.	ZEMLJEPIS	Rotacija in revolucija	19'
		FIZIKA	Molekularna zgradba snovi	11'
		EKOLOGIJA	Naravna bogastva	11'
		SND	Promet	13'
8. 10.	10. 10.	ZEMLJEPIS	Vulkani	16'45"
		FIZIKA	Atomska energija in notranjost atoma	11'
		EKOLOGIJA	Življenjska združba	11'
		SND	Na domačiji	15'
15. 10.	17. 10.	TELESNA VZGOJA	Ritmična ura	28'5"
		POKLICNO USMERJANJE	Poklici v železniškem gospodarstvu	23'35"
22. 10.	24. 10.	TELESNA VZGOJA	Športna gimnastika I	23'10"
		POKLICNO USMERJANJE	Tehniški oficir JLA	33'35"
29. 10.	31. 10.	TELESNA VZGOJA	Športna gimnastika II	26'30"
		POKLICNO USMERJANJE	Poklici v gradbeništvu — začetna dela	29'35"
5. 11.	7. 11.	TELESNA VZGOJA	Atletika I	25'40"
		POKLICNO USMERJANJE	Poklici v gradbeništvu — končna dela	29'30"
12. 11.	14. 11.	TELESNA VZGOJA	Atletika II	25'40"
		POKLICNO USMERJANJE	Poklici v pomorstvu	20'15"
		PROMETNA VZGOJA	Dobro videti in biti dobro viden	10'
19. 11.	21. 11.	TELESNA VZGOJA	Elementarne igre	27'20"
		POKLICNO USMERJANJE	Poklici v proizvodnji in vzdrževanju električnih strojev in naprav	30'30"
26. 11.	28. 11.	TELESNA VZGOJA	Rokomet, odbojka	25'40"
		POKLICNO USMERJANJE	Poklici elektro stroke v elektrogosodarstvu	21'37"
		PROMETNA VZGOJA	Rdeče, zeleno pa tudi rumeno	10'
3. 12.	5. 12.	TELESNA VZGOJA	Košarka, nogomet	28'
		POKLICNO USMERJANJE	Poklici v tekstilni industriji	30'10"
10. 12.	12. 12.	TELESNA VZGOJA	Plavanje I	22'40"
		POKLICNO USMERJANJE	Poklici v letalstvu	29'30"
17. 12.	19. 12.	TELESNA VZGOJA	Plavanje II	25'20"
		POKLICNO USMERJANJE	Poklici v živilski industriji	27'
24. 12.	26. 12.	TELESNA VZGOJA	Zimski športi	27'40"
		POKLICNO USMERJANJE	Poklici v rudarstvu	24'35"

ZEMLJEPIS ROTACIJA IN REVOLUCIJA

POVZETEK VSEBINE:
MARIJA KOŠAK

torek: 1. 10. 1985
četrtek: 3. 10. 1985

Sonce — vir svetlobe, toplote in življenja — le navidezno kroži okoli Zemlje. Do 16. stoletja je prevladovalo mnenje, da je Zemlja v središču vsega. To mišljenje so spremenili šele po izumu daljnogleda in po natančnih opazovanjih. Zdaj vemo, da planeti (torej tudi naša Zemlja) krožijo okoli Sonca.

Zemlja pa se vrti tudi okoli svoje navidezne osi. Zato se menjavata dan in noč. Z vrtenjem Zemlje se spreminja tudi položaj točk na Zemlji proti Soncu. Vsaka točka ima svoj krajevni čas in ker se spreminja položaj vsake točke, se spreminja tudi čas. Iz potrebe po točnem časovnem sporazumevanju ob hitrem

razvoju komunikacij so Zemljo razdelili na 24 časovnih pasov. Začetni pas je po tem dogovoru zahodnoevropski z osrednjim meridianom, ki gre skozi angleško mesto Greenwich.

Na zemeljskem površju pa se ne spreminjata samo krajevni in pasovni čas, ampak tudi podnebje. Razlika je v tem, da se z oddaljevanjem od ekvatorja čas ne spreminja, podnebne razlike pa so s spremembo geografske širine precejšnje.

Vzrok tem spremembam je nagnjenost navidezne zemeljske osi. Posledici tega sta različni vpadni kot sončnih žarkov in dolžina obsevanja podnevi in med letom. Na podnebje pa vplivajo še drugi dejavniki, npr. razporeditev kopnega in morja, gibanje zračnih gnot, morski tokovi, nadmorska višina, prisojna ali osojna lega.

Podnebje je torej rezultat številnih dejavnikov in njihovega medsebojnega prepletanja.

ZEMLJEPIS VULKANI

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE, NAVODILA:
MARIJA KOŠAK

torek: 8. 10. 1985
četrtek: 10. 10. 1985

SMOTRI

Učenci pri ogledu filma *Vulkani*:
— spoznajo moč vulkanskega delovanja;
— zvedo za štiri glavna vulkanska območja;
— ugotovijo razlike med tipi vulkanov;
— utrdijo pojem vulkan, vulkansko delovanje;
— doumejo človekovo nemoč spričo naravne stihije;
— se prepričajo o nujnosti znanstveno-raziskovalnega dela; to bi človeku omogočilo izrabo velike količine energije, ki povzroča pri ljudeh le strah.

POVZETEK VSEBINE

Film *Vulkani* ali raziskovanje nemirne Zemlje prikazuje enega od naravnih geografskih dejavnikov, ki močno součinkujejo pri preoblikovanju zemeljskega površja. Začne se s prikazom vulkanskega delovanja, ki je v šestdesetih letih 20. stoletja povzročilo nastanek dveh otokov v bližini islandske obale. Z vulkani na Havajih, v Mehiki, v Italiji in na otoku Heimaey film zelo nazorno prikazuje različne tipe vulkanov in dve značilni vrsti lave. V svetu je zdaj več kot 500 delujočih vulkanov. Večinoma so v dobro znanih pasovih ob robovih celin. Film prikazuje pet najznačilnejših zgledov vulkanskega delovanja. V letih 1963 do 1967 so številni vulkanski izbruhi ustvarili v Atlantskem oceanu blizu južne Islandije dva otoka. Večji Surtsey, ki še obstaja, je nastal iz razpršenega prahu, prekritega z zaščitno plastjo lave. Manjši otok — mali Surtsey se je kar šestkrat prikazal iz morja, vendar je zmeraj znova izgubil v njem, ker ni bil zaščiten s plastjo lave. Kalauea na Havajih je podobno kot Surtsey nastal po večkratnem bruhanju lave. Havajska lava je izredno vroča in zelo tekoča, ne

ustvarja stožčastih vulkanov s strmimi pobočji, temveč na daleč razpotegnjene, položne ščitaste vulkane.

V Mehiki je leta 1943 izbruhnil sredi koruznega polja vulkan Paricutin. Velika količina magme je brizgnila visoko v zrak, med padanjem se je ohlajevala in strjevala ter oblikovala okoli vulkanskega žrela stožčato goro.

Vezuv v Italiji je zgled stratovulkana; ta je najpogostejši med vsemi vulkani. Tako se imenuje zato, ker ga sestavljajo izmenoma plasti lave in plasti vulkanskega pepela, bomb, lapilov.

Islandski otok Heimaey blizu Surtseya je nastal približno pred 5000 leti in je miroval do leta 1973. Ker je nastal na tem otoku vulkan Kirkjuffell, je bilo treba evakuirati Vestkannaey, pomembno islandsko ribiško pristanišče. Ta izbruh priča o uničevalni moči vulkana in da ni mogoče napovedati vulkanskega procesa.

Film se končuje z razmišljanjem, ali bo kdaj človek s svojim znanjem in raziskovanjem lahko kaj storil za preprečevanje naravnih nesreč, ki ga zastrašujejo, in ali bo znal prav to moč kdaj izrabiti v svojo korist.

NAVODILA

Film se odlikuje po izredni nazornosti, saj so njegovi ustvarjalci izbrali dobre zglede vulkanskega delovanja na različnih območjih sveta. Škoda bi bilo, če si ga ne bi ogledali vsi učenci višjih razredov osnovnih šol in srednješolci. Preden si bodo ogledali film, naj ponovijo potrebne pojme (film jih sicer tudi razlaga), da bodo lažje in uspešneje sledili vsebini. V 6. razredu osnovne šole in v prvih razredih srednjih šol pa bo ta film veliko pripomogel k utrjevanju v tem letu obravnavane snovi (Sredozemlje, Islandija). Učenci naj pri pogovorih po ogledu poiščejo predstavljene vulkane na Zemljevidu in jih primerjajo z območji pogostih potresov v zadnjih nekaj letih.

Literatura:

Svetozar Ilesič: Obča geografija
Zgonik-Rus: Zemljepis za šesti razred osnovnih šol
Christoch Krüger in sodelavci: *Vulkani* (Državna založba Slovenije 1972)
Roland Gööck: *Vsa čuda sveta* (Mladinska knjiga 1969).

FIZIKA MOLEKULARNA ZGRADBA SNOVI

SMOTRI, POVZETEK IN NAVODILA:
IVA MULEC IN JANEZ FERBAR

torek: 1. 10. 1985
četrtek: 3. 10. 1985

SMOTRI

Učenec spozna:
— nekatera dejstva, na katerih temelji kinetična teorija snovi;
— razlago treh agregatnih stanj po kinetični teoriji;
— energetske spremembe, ki nastanejo s spremembami agregatnih stanj.

VSEBINA

Kinetična teorija snovi temelji na domnevi, da je snov sestavljena iz majhnih stalno gibajočih se delcev, ki jih imenujemo molekule. Teorija nam pomaga

razumeti lastnosti in ravnanje snovi v vseh njenih agregatnih stanjih: v trdem, tekočem in plinastem stanju. Film pokaže, kako s kinetično teorijo snovi razložimo naslednje pojave:

- različna agregatna stanja snovi
- difuzijo v plinih in kapljicah
- tlak plina
- kondenzacijo
- kristalizacijo
- taljenje
- izhlapevanje
- Brownovo gibanje.

NAVODILO

Film je po tematiki prilagojen učnim načrtom za osnovno in srednje izobraževanje.

FIZIKA ATOMSKA ENERGIJA IN NOTRANJOST ATOMA

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: torek: 8. 10. 1985
IVA MULEC IN JANEZ FERBAR četrtek: 10. 10. 1985

SMOTRI

Učenci pri ogledu filma spoznajo:
— da je jedro atoma sestavljeno iz delov;
— da nekatera jedra lahko razpadejo;
— da delce, ki nastanejo pri razpadu, lahko zaznamo na več različnih načinov: z meglčno celico, z geigerskim števcem in s fotografsko emulzijo,
— da je razpad jeder povezan z oddajanjem energije.

POVZETEK VSEBINE

V meglčni celici je košček radioaktivne snovi, iz katerega izhajajo meglene sledi v vseh smereh. To so sledi hitrih delcev, ki nastajajo pri razpadu atomskih jeder.

Ko približamo geigerski števec radioaktivni snovi, zaslišimo tiktakanje. V animiranem delu filma je razložen razpad atomskih jeder, prikazano je, kako z lupo lahko gledamo posamezne razpade. Film pokaže, da lahko najdemo radioaktivne snovi v naravi ali pa jih napravimo z obsevanjem v reaktorju.

NAVODILA

Film je primeren kot dopolnilo k poskusom v poglavjih o radioaktivnosti in jedrski energiji v skupnih vzgojno-izobrazbenih osnovah. Nekateri poskusi v filmu so taki, da jih v šoli ni mogoče opraviti. Učenci se seznanijo tudi z nekaterimi napravami, ki omogočajo uporabo jedrske energije.

EKOLOGIJA NARAVNA BOGASTVA

SMOTRI, POVZETEK IN NAVODILA:
DANICA KMECL

torek: 1. 10. 1985
četrtek: 3. 10. 1985

SMOTRI

Učenci:

- spoznajo nevarnosti pretiranega izrabljanja naravnih dobrin;
- ugotovijo človekovo odvisnost od naravnih bogastev;
- dojamajo potrebo po ohranitvi in varovanju naravnih bogastev.

POVZETEK VSEBINE

Zloraba naravnega bogastva je stara kot človeška civilizacija. Kjerkoli se je človek naselil, je nekako uničeval naravo. Mnoge onesnažene reke postajajo sramota človeštva. Človek ne premaguje narave, ampak jo uničuje in hkrati pozablja, da lahko živi le na Zemlji.

Zemlja ponuja človeštvu mnogoteri bogastva, kljub temu pa mnogo ljudi že od rojstva trpi bedo in lakoto. Le z dolgoročnim načrtovanjem bomo rešili stihijsko uničenje narave. Načrtovati je treba pravilno izrabljanje gozdov, nafte in drugih naravnih bogastev. Treba bo izrabljati sončno energijo, predelovati odpadke itd.

EKOLOGIJA ŽIVLJENJSKA ZDRUŽBA

SMOTRI, POVZETEK IN NAVODILA:
DANICA KMECL

torek: 8. 10. 1985
četrtek: 10. 10. 1985

SMOTRI

Učenci:

- spoznajo biološko zasnovano skupnosti: to je skupnost rastlinskih in živalskih oblik življenja, ki so se prilagodile okolju in imajo v njem posebno vlogo in nalogo;
- ugotovijo, da vsak organizem zavzema določeno nišo v skladu z nalogo, ki jo opravlja;
- spoznajo, da v večini bioloških skupnosti nekatere rastline — primarni pridelovalci hrane, določajo naravo celotne skupnosti.

POVZETEK VSEBINE

Film prikazuje tri različne skupnosti: skupnost borovega gozda, skupnost pašnika in skupnost morske obale. Ob tem ugotavlja njihove ekološke podobnosti.

Skupnost pomeni vse rastlinske in živalske oblike življenja v določenem okolju. To so vsi živi organizmi, prilagojeni istim naravnim razmeram; vsako bitje v tej skupnosti ima svojo posebno vlogo in nalogo.

V človeški skupnosti imajo ljudje svoje posebne naloge, so npr. miličniki, sodniki, otroci, trgovci... Vsakdo opravlja svoje delo, vsakdo je del te skupno-

Mnogi znanstveniki nakazujejo možnosti za pridobivanje hrane iz morja (ribe, alge...).

Pot, ki jo bodo za ohranjanje narave izbrali zdajšnji rodovi, bo v mnogočem odločala o tem, kako bomo živeli na Zemlji.

VPRAŠANJA ZA RAZPRAVLJANJE

1. Kaj smo storili in kaj moramo storiti, da bomo ohranili naravo in njena bogastva?
2. Kako bomo v prihodnje pridobivali energijo?
3. Zakaj se mnogi narodi ne odločajo za uporabo energije in radioaktivnih reaktorjev?
4. Kaj pomeni »neobnovljivo bogastvo«?

NAVODILA

Televizijska oddaja je namenjena učencem višjih razredov osnovne šole in učencem srednjih šol.

Film opozarja na težke posledice človekovega nesmotrnega ravnanja z naravnim prostorom. Izdelovalci filma so se lotili teme skrajno pesimistično, zato bi morali učitelji v razpravi poudarjati, kako pomembno je, da se posameznik in vsa družba zaveda, da je treba naravne danosti varovati in jih obravnavati strokovno poglobljeno. S takšnim odnosom, ki je v naši družbi vedno bolj živ, spoznamo, da ni razloga za pesimizem, kot ga nakazuje film.

sti in hkrati soodvisen od dela vseh njenih členov. Tudi skupnosti v naravi temeljijo na razmerjih do drugih vrst in organizmov — ali do drugih niš.

Glede na nalogo, ki jo opravlja vsako živo bitje, zavzema svoje mesto v skupnosti. Vemo, da je sonce vir energije. Zelene rastline s pomočjo sončne energije izdelujejo organske snovi, ki so potrebne vsem živim bitjem. Prevladujoče rastline (v borovem gozdu so to bori) so poglavitni pridelovalci hrane. Vsi drugi organizmi so porabniki hrane, npr.: rastlinojedi, mesojedi in vsejedi. Primarni mesojedi so hrana sekundarnim mesojedcem. Ti so navadno večji in nasilnejši kot njihov plen, so pa tudi maloštevilnejši.

Vsaka organska snov, mrtva ali živa, rabi nekemu za prehranjevanje. Razkrojevalci spreminjajo organske snovi v anorganske in tako sklepajo prehranjevalni cikel.

VPRAŠANJA ZA RAZPRAVLJANJE

1. Kdo so poglavitni pridelovalci hrane v bukovem gozdu? Kako omogočajo življenje drugim organizmom v skupnosti?
2. Naštev življenjske skupnosti svojega okolja! Koliko prehranjevalnih verig je mogoče ločiti v tej skupnosti?
3. Ali je človek končni porabnik v prehranjevalni verigi?

NAVODILO

Vzgojno-izobraževalna vsebina je namenjena učencem srednjih šol. Učitelji naj uvrstijo posnetek televizijske oddaje ob obravnavani snovi ali ob ponavljanju snovi. Po oddaji naj namenijo nekaj časa vprašanjem za razpravljanje. Nizanje dogajanj iz narave daje učitelju priložnost, da z malo iznajdljivosti in ustreznim metodičnim usmerjanjem učencev izzove samostojna spoznanja o nenehni in nujni povezanosti med rastlinskim in živalskim svetom.

SPOZNAVANJE NARAVE IN DRUŽBE PROMET

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: torek: 1. 10. 1985
JANEZ BOGATAJ četrtek: 3. 10. 1985

Vsebina filma presega smotre, ki jih ponavadi upoštevamo pri prometni vzgoji. Film naj pomaga vzgajati pozitiven odnos do dediščine in opozarja na številne zdajšnje sestavine prometa, transporta in komunikacij in na človekovo razmerje do njih. Učence spodbuja k razmišljanju o vzročni povezanosti kulturnih pojavov, to pa je bistvena sestavina ali smoter družbeno-zgodovinskega načina mišljenja.

Otroci spoznavajo prometne in komunikacijske povezave z domačijami, vasmi, mesti. Na to se navezujejo vprašanja načinov in oblik prometnih in komunikacijskih zvez po kopnem, po vodi in čez vodo, upoštevani pa so tudi posebni načini premikanja in naprave na poteh in cestah.

POVZETEK VSEBINE

Film je seštevek informacij o prometu, transportu in komunikacijah. Najprej prikaže del zgodovine prometnih sredstev, s tem da nas popelje v muzej, kjer so ohranjeni primerki te tehniške dediščine. Potem preide h kmečki domaćiji in pokaže uporabo prometnih in transportnih sredstev pozimi in poleti. Tako dobijo učenci tudi podatke o drugih oblikah prenašanja in prevažanja v kmečkem gospodarstvu, kot so koš, voz in druge. Film nas nato popelje iz kmečkega ali agrarnega okolja v mesto. Tu so križišča, mestni promet, ceste, tekoče stopnice za pešce, miličniki, ki skrbijo za prometno varnost, in drugo. Nato predstavi film nekatere značilne poklice v prometu (čistilce cest, avtomehanike, miličnike, voznike rešilnih avtomobilov) ter nas na kratko seznanja še z nekaterimi posebnimi prometnimi površinami v mestu (sprehajalne površine,

kolesarske steze, obvoznice z vsemi potrebnimi oznakami) in z drugimi vizualnimi sporočili. Posebno področje mestnega prometa so vozila, ki vsak dan zagotavljajo mestne trge z zelenjavo, sadjem in drugimi živili.

Zadnji del filma nas seznanja z nekaterimi posebnimi načini premagovanja vodnih ovir (brvi, mostovi, brod) in z načini prometa in transporta po jezerih in morju. Film se konča z največjim dosežkom prometne tehnike in znanja — pokaže sodobno potniško letalo, ki pa ga kljub tehnični dovršenosti še vedno upravlja človeška roka.

METODIČNA NAVODILA

Film lahko predvajamo na vseh stopnjah osnovne šole, pa tudi v srednjih šolah. Priporočamo ga predvsem pri:

- spoznavanju narave in družbe
- tehničnem pouku
- zgodovini in zemljepisu
- obravnavi posameznih gospodarskih panog
- obravnavanju kmetije kot gospodarske in socialne enote
- likovni vzgoji (urbanizem mest, urejenost naselij, oblikovanje prometnih in transportnih sredstev itd.) in še kje.

Uporaben je v celodnevni šoli in pri prostovoljnih dejavnostih (fotografski krožek, likovni, filmski, zgodovinski, etnološki krožek); zelo koristil pa nam bo tudi pri pripravi na ekskurzijo.

Lahko ga uporabimo pri pouku slovenskega jezika kot podlago za govorne vaje (razni opisi), pisno delo, za bogatenje besednega zaklada — sestavni deli posameznih prometnih in transportnih sredstev, razmerje med tehničnimi izrazi in žargonom — »jezik obrtnikov«.

Ogledali si ga bomo tudi kot ponazoritev ali motivacijo pri branju literarnih del s podobno vsebino. Prav tako lahko uporabimo tudi literarna dela kot motivacijo za ogled filma (Mencinger, Moja hoja na Triglav; Levstik, Martin Krpan). Vzporedno lahko obravnavamo tudi poezijo.

SPOZNAVANJE NARAVE IN DRUŽBE NA DOMAČIJI

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: **torek: 8. 10. 1985**
četrtak: 10. 10. 1985

MAJDA ČEH
SMOTRI

Ob gledanju filma opozorimo na delež otrok pri delu na domačiji. O medsebojni pomoči sosedov in prijateljev ob večjih delih — trgatvi, ličkanju in drugih opravilih. Tako oblikujemo pri učencih zavest tovarištva in odnos do skupnosti. Učence seznanimo s sodobnimi kmetijskimi pripomočki, s katerimi si kmetje lajšajo delo, npr. traktor z različnimi priključki, naprave za spravljanje sena, molzni aparati itd., čeprav so v filmu samo nakazani.

Pogovorimo se o življenju na domačiji danes in v preteklosti.

METODIČNA NAVODILA

Film Na domačiji lahko predvajamo že učencem 2. razreda pri spoznavanju narave in družbe, ob temi, kako človek spreminja in izrablja naravo (polje, travnike, vinograde). V 4. razredu lahko poglobljeno obravnavamo življenje na štirih območjih Slovenije, Gorenjskem, Dolenjskem, Primorskem in Štajerskem. S filmom lahko dopolnimo obravnavo jugoslovanskega gospodarstva v 5. in 8. razredu pri spoznavanju družbe ali pri zemljepisu.

Če smo si film ogledali pri spoznavanju družbe, ga lahko uporabimo pri slovenskem jeziku za:

— govorne vaje (Delo na domačiji, V hlevu, Trganje koruze, Hiše na Slovenskem...);

— spise (Na paši, Obisk na domačiji...);

— bogaten je besednega zaklada (poišči glagole, ki pomenijo delo na domačiji, dopolni stavke s samostalniki).

Film lahko predvajamo pred obravnavo nove snovi: tedaj moramo pripraviti primeren uvodni pogovor glede na okolje in izkušnje učencev. Za področje, kjer učenci ne poznajo življenja na vasi, je boljše, da se odločimo za projekcijo filma po obravnavani snovi.

Po ogledu pripravimo skupinske delovne naloge, npr.:

— opiši delo z živino

- jeseni na polju
- razlike med posameznimi tipi hiš na Slovenskem
- trgatve, zorenje vina, sorte vina.

VSEBINA

Gorenjska domačija v Srednjem vrhu nad Martuljkom je ena od usmerjenih gorskih kmetij. Tako kot je značilno za alpske kmetije, vidimo tudi pri tej kmetiji, da je poglobljena gospodarska dejavnost živinoreja, spoznamo pa tudi vsa opravila, ki so z njo povezana. Prav zaradi govedoreje je zelo pomembna oskrba s »krmo«. Zato na širnih planinskih travnikih vse leto skrbno kosijo in sušijo travo in jo spravljajo v stegnene kozolce.

Kmetijo lahko uvrstimo v gručasto, tako kot večino drugih v gorskem svetu. Na Dolenjskem je posneta domačija na Raki pri Krškem. Predel okrog Rake je gospodarsko manj razvit in to nam kaže tudi izbrana domačija. Čeprav vidimo pri delu mlade, nastajajo težave na kmetijah zato, ker odhaja mladina v mesta in se tam zaposluje, kmetije pa propadajo. Tudi gospodarska dejavnost kaže, da prebivalstvo ni usmerjeno le v eno panogo, ki bi dajala dohodek, temveč v več različnih panog, ki zadostujejo le za domače potrebe. Tako vidimo v filmu, da se ukvarjajo s poljedelstvom in živinorejo.

Na Krasu, v Volčjem gradu pri Komnu smo snemali tedaj, ko je bila trgatve. Vinogradništvo je izjemno pomembna dejavnost na tem območju, saj sega njegova tradicija že v rimsko obdobje, nadaljevalo in spreminjalo pa se je do današnjih dni.

Preden natočijo mošt v sode, morajo le-te očistiti, da se vino ne pokvari. Čistijo jih z vodo, ki ob valjanju soda udarja ob stene. Potrgano grozdje zmeljejo, nekaj ga pustijo v kadeh in ga nato v stiskalnicah stiskajo. Kmetje imajo ponavadi manjše hidravlične stiskalnice. Delo opravijo kar v kletih, kjer so spravljeni sodi z vinom. Pomembno je, da so kleti primerno vlažne, ob vrenju mošta pa mora krožiti zrak, da odvaja strupeni ogljikov monoksid. Ko mošt odvre, vino pretočijo, da se ne pokvari. Pomembnejše vrste trte, ki jih goje na Primorskem so teran, rebula, malvazija, merlot, refošk, pinot itd.

Na Štajerskem sta posneta domačiji na Gorišnici pri Ptujju in v Pavlovcih pri Ormožu.

Na domačiji, ki jo vidimo na filmu, se ukvarjajo od gospodarskih dejavnosti z govedorejo, s prašičerejo, perutninarstvom, z vinogradništvom in s sadjarstvom. Govedo goje predvsem zaradi prodaje mleka in telet. Tudi prašiče prodajajo, nekaj pa jih obdrže in jih v zimskih mesecih zakoljejo.

TELESNA VZGOJA RITMIČNA URA

4. razred osnovne šole
SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: **torek: 15. 10. 1985**
MIRAN PIRC **četrtak: 17. 10. 1985**

SMOTRI

Učenci:

- usklajujejo gibe (motoriko) telesa z ritmom glasbe;
- spoznavajo različni ritmi iz amplitud gibanja;
- ugotavljajo pravilno ritmično ravnanje, ko vadijo samostojno, v paru, v skupini in z drobnim orodjem;
- sproščeno sodelujejo z učiteljem;
- si pridobivajo tehnično-ritmično znanje;
- z ritmičnimi in plesnimi vajami si razvijajo telesne sposobnosti in pridobivajo občutek za boljše obvladovanje telesa v prostoru.

POVZETEK VSEBINE

Predstavljen je način povezovanja ritmičnih, gimnastičnih in plesnih vaj z glasbo. Učenci spoznavajo posamezne ritme in jih povezujejo z gibi. V začetku tečejo in opravljajo vaje s poskoki — to spada v ogrevanje. Sledijo gimnastične vaje, ki ob jazzovski glasbi zahtevajo izvajanje bolj odsekanih gibov. Potem so na vrsti vaje z dolgim trakom. Na koncu povežejo nekatere prejšnje vaje v latinskoameriški ples.

NAVODILA

Predstavljeno vsebino vaj lahko uporabljamo tudi v 3., 5. in 6. razredu osnovne šole. Ritmično gradivo je mogoče obravnavati v več urah. V našem prikazu je gradivo zgoščeno in ni tipično za eno uro ritmike. Iste vaje brez glasbe bi bile gimnastične vaje — teh pa učenci ne bi opravljali tako zagnano. Pri tehniki — tedaj ko učenci izvajajo ritmične vaje — naj pazijo učitelji predvsem na učenčevo zibanje v kolnih in na to tudi opozarjajo. Brez primerne glasbe ni ritmične ure in zaželeno dinamike pri delu. Učence nevsiljivo spodbujamo k ustvarjalnemu sodelovanju. Učenci torej takoj plešejo, ustvarjajo gibalne kombinacije in se uče tehnike izvajanja neposredno.

S predvajanjem takih oddaj pred urami telesne vzgoje jih motiviramo zlasti takrat, ko je med uro podobna vsebina. Učitelji, premislite, katere vaje bi še lahko izvajali ob glasbi in tako dosegli učinkovitejše delo.

TELESNA VZGOJA ŠPORTNA GIMNASTIKA I

2. razred osnovne šole
SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: **torek: 22. 10. 1985**
MIRAN PIRC **četrtak: 24. 10. 1985**

SMOTRI

Učenci:

- spoznavajo organizacijo dela pri stezi in poligonu;
- ob uporabi orodja in z učiteljevo pomočjo si razvijajo osebno motoriko, odločnost in samostojnost;
- spoznavajo novo športno orodje;
- se uveljavljajo kot pomočniki pri pripravi športnega orodja;
- se navajajo na samostojno reševanje športnih vaj;
- ob dobrem metodičnem vodenju si pridobivajo zaupanje v učitelja in v svojo varnost.

POVZETEK VSEBINE

Prikazana je organizacija ure telesne vzgoje ob uporabi številnega orodja in naprav in z veliko učenci. Učenci vadijo predvsem plezanje, ravnotežje, visenje, preskoke, kotaljenje; defajo tudi prevale — toč naprej na prečnici bradlje. Na začetek ure uvrstimo tekalno igro Kdo se boji črnega moža?

NAVODILA

Ura prikazuje novo organizacijo, nove naloge in sproščeno sodelovanje med učiteljem in učenci. Več je razlage in organiziranja otrok. Le tako bi pri naslednjih urah telesne vzgoje bolj razvijali psihomotorične sposobnosti vseh otrok, udeleženi pri telesni vzgoji. Organizacija poligona je zaradi boljšega pregleda prikazana shematično. Grafikon ne kaže merila, po katerem je narejen, temveč je kombinacija vsebinskih, metodičnih in organizacijskih zahtev.

Prikazano organizacijo vadbe lahko uporabljamo v vseh razredih osnovne šole, le težavnost vaj in športnih zahtev je treba prilagoditi sposobnostim otrok na različni razvojni stopnji, v 5. razredu pa še spolu. Na razvojni stopnji drugega razreda osnovne šole lahko dosežemo pravilno obremenitev in pozornost otrok tako, da pripravimo več orodja.

TELESNA VZGOJA ŠPORTNA GIMNASTIKA II

3. razred osnovne šole

SMOTRI POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: **torek: 29. 10. 1985**
MIRAN PIRC **četrtek: 31. 10. 1985**

SMOTRI

Učenci:

- razvijajo motoriko skrčenih preskokov;
- se uče za sonožni odriv;
- se usposabljaajo za varovanje.

POVZETEK VSEBINE

V pripravljalnem delu ure učenci tečejo, se odpravljajo in izvajajo gimnastične vaje. Glasbena spremljava je sredstvo, s katerim uravnavaajo ritem vadbe.

Učenci spoznavajo preskok skrčno čez švedsko skrinjo in pravičen naskok na sončni odriv.

Poudarjeno je varovanje — kako prijeti in držati tistega, ki vadi. Na koncu je igra: vlačenje vrvi.

NAVODILA

Metodični postopek za vadbo odnava z deske in skrčke čez švedsko skrinjo je zelo razčlenjen, zato vseh prikazanih predvaj ni primerno obravnavati samo v eni uri. Izpeljava je nekoliko preveč poučevalna, vaja se ne uporablja kot sredstvo, temveč kot namen, da bi obvladali postopek.

Prijem učenceve roke pri odnava na mestu naj bi pokazal, kako pri varovanju pravilno prijemati. Seveda pa to ovira učenca pri zamahu z rokami.

Enonožni odriv je zelo pomemben za sonožni naskok na desko. Uporaba dveh desk ni najbolj posrečena, boljše je potegniti črto ali zalepiti trak, da označimo, kje naj se učenec odrine z nogo (enonožni odriv).

Pri vajah ob skrinji bi bilo treba zaposliti še več učencev hkrati. Pri vseh vajah moramo predvideti več poskusov za vsakega posameznika. V eni uri telesne vzgoje ni priporočljivo vaditi samo skrčke. Dobro je, da učence razdelimo po sposobnostih in prilagodimo oviro njihovim trenutnim zmogljivostim. Pri varovanju naj se učenci menjavajo. Pri preskoku se ne smejo predolgo opirati z rokami na skrinjo (vroč štedilnik). Pri prvem pregledu preskoka skrčke varuje učenca učitelj.

TELESNA VZGOJA ATLETIKA I

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: **torek: 5. 11. 1985**
MIRAN PIRC **četrtek: 7. 11. 1985**

SMOTRI

Učenci gledalci:

- spoznavajo osnovno motoriko meta in skoka v višino;
- usklajujejo posamezne gibe pri metu in skoku;
- se navajajo na varnost pri opravljanju posameznih športnih nalog;
- ugotavljajo, kako bi se bilo mogoče bolje odriniti in vrci žogico.

POVZETEK VSEBINE

Ura v tretjem razredu osnovne šole se začne z igro, v kateri se prepletata tek in met. V nadaljevanju vadijo učenci met žogice z mesta in s tremi koraki. V drugem delu vadijo skok v višino — flop. Pravičen zalet v polkrogu, odriv in padec na blazino.

NAVODILA

V nižjih razredih osnovne šole je treba sistematično vaditi metanje in preskakovanje, ker se te prvine uporabljajo tudi v drugih športnih panogah. Z učenci pogosto mečemo v cilj. Označiti je potrebno kraje izmeta in smer meta. Pri izmetu je treba še posebej paziti na usklajeno gibanje rok in nog (zadnji trije koraki).

Pri skoku v višino se učenci učijo nove tehnike flopa. Tehnika flopa je izredno zahtevna in ne sodi med naravna gibanja. Učenci jo prilagajajo svojim sposobnostim in znanju. Pri teh skokih torej ne moremo govoriti o izvajanju tehnike flopa, ker so jo učenci sami priredili v obliko skoka na nitko. Zato tehničnih nadržbnosti ne obravnavamo; učence le seznanjamo s to tehniko, ustvarjalnost pa prepuščamo njihovi pobudi!

TELESNA VZGOJA ATLETIKA II

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: **torek: 12. 11. 1985**
MIRAN PIRC **četrtek: 14. 11. 1985**

SMOTRI

Učenci gledalci:

- spoznavajo osnovno motoriko teka in skoka v daljavo;
- se navajajo na pravičen odriv in let;
- se seznanjajo s tempom teka.

POVZETEK VSEBINE

V začetku ure v tretjem razredu osnovne šole učenci tečejo v različne smeri, v verigi, v štafetah in tako, da nosijo težko žogo. Vadbo nadaljujejo s tekom od zastavice do zastavice, postavljene v velikem kvadratu.

V drugem delu prikaza ure vadijo skok v daljavo. Posebej vadijo zalet, odriv, let in doskok.

NAVODILA

Pri tekalnih nalogah učenci preveč stojijo. V prvem delu ure je vadba premalo razgibana, ker ne doseže poglavitnega cilja — vzdržljivostnega teka; zgoščenost vadbe se doseže z večkratnim ponavljanjem iste naloge in krajšo obrazložitvijo.

Vaje za skok v daljavo so izbrane primerno. Posebno primerne so: preskakovanje označenih jarkov v serijah, naskok na skrinjo, odriv, let in doskok.

Tudi vaja preskok jarka v trojicah je posrečeno izbrana; sošolca pomagata srednjemu učencu, ko se uči pravočasnega odnava. Pri učenju tehnike skoka v daljavo sta pomembna odriv in dolg let. Zato so bile vse vaje metodičnega postopka namenjene uresničevanju tega cilja.

TELESNA VZGOJA ELEMENTARNE IGRE

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: **torek: 19. 12. 1985**
MIRAN PIRC **četrtek: 21. 12. 1985**

SMOTRI

Učenci:

- razvijajo psihomotorične sposobnosti;
- razvijajo smisel za zavedno disciplino, tovarništvo in kulturno vedenje;
- si pridobivajo sposobnosti, ki jih potrebujejo pri kolektivnih športnih igrah.

POVZETEK VSEBINE

Elementarne igre so prva stopnica v uveljavljanju kolektivnih športnih iger. Učenci spoznajo preprosta pravila; ta lahko spreminjamo in dopolnjujemo, skratka, prilagajamo možnostim in sposobnostim učencev. Igre zajemajo

predvsem tek, skoke in plezanje. Prva igra lovjenje pripravi učence na večje napore in zahtevnejšo izvedbo posameznih športnih prvin.

V drugi igri dobe učenci že nekatere naloge, na katere se morajo pravilno odzvati. Zahtevnost iger se stopnjuje in pri igri z vrvjo je na vrsti že zahtevnejša naloga, pri kateri mora učenec predvideti pravočasen poskok.

Pri vsaki naslednji igri so naloge zahtevnejše, zanje je potrebno več motoričnega znanja. Tako učenci z igro, to je prvina tekmovalnosti, ki je pri učencih te starostne stopnje že močno razvita, neposredno in zelo zavzeto utrjujejo psihomotorične sposobnosti.

Pri vseh igrah je treba vedno določiti zmagovalca. Za zmago pa ni dovolj samo hitrost, temveč je treba tudi natančno izpolnjevati pravila igre.

NAVODILA

Oddaja s posameznimi zgledi dopolnjuje učno snov od 1. do 4. razreda osnovne šole. Čeprav se prikazane elementarne igre izvajajo predvsem v prvem in drugem razredu, jih lahko za popestritev ur telesne vzgoje s prirejenimi ali zahtevnejšimi pravili uporabimo tudi v 3. in 4. razredu.

Vsaka ura telesne vzgoje je naj vsebuje vsaj eno elementarno igro, ki spodbuja učence h kolektivnemu igranju in s tem navaja na moštvene športne igre.

TELESNA VZGOJA ROKOMET, ODBOJKA

4. razred osnovne šole

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: **torek: 26. 10. 1985**
MIRAN PIRC **četrtek: 28. 10. 1985**

SMOTRI — ROKOMET

Učenci:

- spoznavanje ravnanje z žogo pri metu z eno roko;
- spoznavajo manjšo in lažjo žogo;
- si pridobivajo tehnično-taktično rokometno znanje;
- se navajajo streljati na gol z roko;
- razvijajo tako rokometno igro, pri kateri ne smejo stopiti v določen prostor.

POVZETEK VSEBINE

Ogrevanje s prostim vodenjem žoge. Tehnika vodenja žoge. Lovljenje in podajanje rokometne žoge. Podaja med tekom in strel na gol. Igra, pri kateri se učenci odkrivajo in osvobajajo nasprotnika.

NAVODILA

Vse športne igre imajo v začetku podobno metodično pot: vodenje, lovljenje in podajanje žoge. Pri rokometni podaji je met žoge izrazit, zato se moramo naučiti pravilno vreči žogo. Rokomet je igra, pri kateri zaradi pravil in manjše žoge, bolj kot pri drugih igrah, igrajo učenci v parih. Pri rokometu učenec bolj občuti nasprotnika, ki ga ovira, kot pri drugih igrah, zato ga učimo že od začetka, da pravočasno odda žogo. Rokometna podaja in strel zahtevata od začetnikov izrazito usklajevanje pred izmetom žoge. Noga, nasprotna roki, s katero mečemo, mora biti spredaj. Ob to nogo se opiramo ali skačemo pri izmetu žoge. Tako kot pri vseh igrah z žogo se je po podaji treba premakniti, ne pa obstati na mestu. Pomikamo se od žoge stran ali za podano žogo. Učitelj naj z različnimi postavitvami otrok po prostoru organizacijsko pomaga, da si učenci

TELESNA VZGOJA KOŠARKA, NOGOMET

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: **torek: 3. 12. 1985**
MIRAN PIRC **četrtek: 5. 12. 1985**

SMOTRI — KOŠARKA

Učenci:

- spoznavajo, kako se zaznava žoga z rokama;
- si pridobivajo košarkarsko tehnično-taktično znanje;
- se navajajo na individualno košarkarsko motoriko;
- razvijajo temeljno igralno sodelovanje;
- se ravnavajo po dogovorjenih pravilih.

POVZETEK VSEBINE

Ogrevanje s košarkarsko žogo. Ko se učenci premikajo po prostoru, spremljajo poskakovanje žoge s poskoki, potiskajo — »vodijo« žogo na mestu, se usedejo in vstanejo. Pri tem skušajo žogo zadržati v vodenju. Nato jim učitelj razloži, kako se vodi košarkarska žoga, nakaže, kako se meče na koš, obravnava podajo in sprejem žoge, določi, kaj so košarkarski koraki. Igra je prirejena trenutnim sposobnostim učencev.

NAVODILA

Vsak učenec naj ima svojo žogo. Potem jih v parih učimo osnovne tehnike, individualne taktike in primernih pravil. Pri vodenju učenca navajamo, da usmeri pozornost tudi stran od žoge, ker bo le tako sčasoma dojel vodenje in videl, kaj se dogaja v igri. Met na koš je cilj vseh akcij. Poglavitna naloga je metati žogo pred glavo in nad njo ter pri metu iztegniti roko ali pa vse telo.

Sprejem in podaja žoge sta podlaga za sodelovanje dveh igralcev v igri. Pri otrocih obravnavamo sprejem in podajo žoge bolj naravno in v gibanju (hoja — lahkoten tek). Pri podaji iztegnemo roke za žogo, pri sprejemanju pa gremo

pridobijo občutek, kdaj je treba teči za žogo ali od nje stran. Odrivajo se pred nasprotnikom pa tudi pred svojim soigralcem.

SMOTRI — ODBOJKA

Učenci:

- spoznavajo ravnanje z žogo, tako da jo odbijajo, sprejem in podaja sta enotna akcija;
- se navajajo, da nimajo neposrednega stika z nasprotnikom;
- si pridobivajo nekaj tehnično-taktičnega odbojkarkega znanja;
- uveljavljajo izrazito nizke položaje — prežo pri sprejemanju žoge;
- razvijajo igro z odbijanjem čez mrežo.

POVZETEK VSEBINE

Ogrevanje z metanjem žoge v vis, s ploskanjem, obračanjem itd. Zgornja podaja; spodnji sprejem. Poenostavljena blokada na vrvcici, preži. Igra z odbijanjem.

NAVODILA

Bistvo dobre odbojkarke tehnike sprejemanja in oddajanja žoge je v tem, da pričakamo sprejem žoge v nizki preži (počepu), pri oddaji pa iztegnemo noge, telo in roke. Roke pri zgornji podaji držimo nad čelom, prsti so razklenjeni. Z dlanmi se ne dotaknemo žoge, palec in kazalec sta močno narazen, vendar tako skupaj, da pri sprejemu žoga ne more zaiti med roki. Vadimo sami, v parih, čez mrežo, v trojkah itd.

ROKOMET

Spodnji sprejem: žogo lovimo na iztegnjene podlakti, dlani so skupaj in obrnjene navzdol. Pri oddaji žoge moramo imeti iztegnjene noge, roke ostanejo iztegnjene in jih ne smemo prepogibati v komolecu. Dobra vaja je sedanje na klop, pri oddaji žoge vstanemo. Vadimo v različnih organizacijskih oblikah.

Vadba blokade na tej stopnji ne pride v poštev, razen če imamo izrazito nizko mrežo. Pravila je treba poenostaviti, da na tej stopnji pridobljenega znanja učenci sploh lahko igrajo. Odbojko igrajte in vadite čim bolj naravno.

v višino prsi. Košarkarski korak je samo dvojni dotik z nogami (leva, desna), to je lahko težak motorični vzorec; nanj naj se učenci privajajo lahkotno, posopno, in ne na silo. Košarko igramo takoj, pa čeprav se učenci še niso naučili vseh košarkarskih vaj. Pravila v igri priredimo namreč njihovim sposobnostim. V košarkarski igri, ki jo prikazuje oddaja, je veliko košarkarskih prvin; te vadimo dalj časa, v več urah zapored.

Naši košarkarski strokovnjaki priporočajo vaje, od katerih so nekatere celo primernejše, kot te, ki jih vidimo v oddaji.

SMOTRI — NOGOMET

Učenci:

- spoznavajo, kako se zaznava žoga z nogami;
- spoznavajo, da zaznavanje žoge z nogami ni tako preprosto, kot zaznavanje z rokami;
- se navajajo na večji prostor za izvajanje nogometne motorike;
- si pridobivajo tehnično-taktično nogometno znanje;
- razvijajo temeljne prvine nogometne igre.

VSEBINA

Vodenje žoge z nogo je ogrevalna in tehnična vaja. Vadenje podajanja in sprejemanja žoge, ki se kotali po tleh. Podajanje žoge — trije proti enemu, kot elementarna taktična naloga. Igra 4:4.

NAVODILA

Učenec naj vadi z žogo najprej sam, nato s soigralcem, šele zatem zaigrajo kot moštvo.

KOŠARKA

Igrišče za vadbo omejimo tako, da ne bo preveliko, postavimo manjše gole in v igri predvidimo do šest igralcev na vsaki strani.

Žogo vodimo tik pred seboj. Sprejem in podaja sta povezani vaji. Ko podajamo, podamo žogo med tekom pred soigralca, tako da jo ta obi v gibanju. Pri igri podajanja treh proti enemu se moramo »odkriti«, da nam soigralec lahko poda žogo. Igro in pravila prilagodimo sposobnostim učencev.

TELESNA VZGOJA PLAVANJE I

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: **torek: 10. 12. 1985**
IVO ŠINK, NIKO SLANA **četrtek: 12. 12. 1985**

SMOTRI

Učenci:

- si razvijajo koordinacijo prsnega plavanja;
- si razvijajo občutek za vzgon in plavnost;

- odpravljajo strah pred vodo;
- razvijajo temeljne higienske navade;
- se seznanjajo z možnostmi za rekreacijo v vodi.

POVZETEK VSEBINE

Preden se začno učiti prsnega plavanja, se učenci seznanijo s številnimi vajami, ki pripomorejo k sproščanju v vodi, k premagovanju strahu. Pri prehodu na tehniko se učenci sprva ločeno učijo gibe z nogami in z rokami, povezano s tdniko dihanja, šele kasneje se vse naštete prvine združijo.

Ob koncu je še nekaj vaj, ki sodijo k pripravi za učenje drugih plavalnih tehnik.

NAVODILA

Pri poučevanju plavanja je treba upoštevati vsa didaktična načela, posebno še: od znanega k neznanemu, od lažjega k težjemu, od plitve vode v globoko, od preproste tehnike k sestavljeni itd. Prav zato je treba poudariti, da je za razmere, v kakršnih poučujemo, in zaradi strožjih meril pri varnosti v filmu prikazanih preveč otrok v eni skupini. V njej so učenci z različnim poprečnim znanjem plavanja, tako da nekateri vaje zlahka obvladajo, za druge pa so neizvedljive.

TELESNA VZGOJA PLAVANJE II

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: torek: 17. 12. 1985
IVO ŠINK, NIKO ŠLANA četrtek: 19. 12. 1985

SMOTRI

Učenci:

- spoznavajo koordinacijo gibanja rok in dihanja pri kravlju;
- pridobivajo občutek za valovito gibanje telesa za tehniko delfina;
- se navajajo na usklajeno delo rok z dihanjem;
- spoznavajo tehniko obratov;
- ugotavljajo pravilno zaporedje gibov pri startnem skoku in letu;
- si razvijajo občutek za varnost in zanesljivost v vodi.

POVZETEK VSEBINE

Snov drugega filma o plavanju je razdeljena na pet delov: v prvih dveh je obravnavano učenje tehnike plavanja kravla in delfina; v drugih dveh so: naj-

TELESNA VZGOJA ZIMSKI ŠPORTI

4. razred osnovne šole

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: torek: 24. 12. 1985
MIRAN PIRC četrtek, 26. 12. 1985

SMOTRI

Učenci:

- se navajajo na led in novo obutev;
- spoznavajo vaje iz osnovne šole drsanja;
- se seznanijo s programi za različne sposobnosti drsanja.

POVZETEK VSEBINE

V začetku ure učenci prosto drsajo, nato se v igri vozijo skozi improvizirana vrata — pomembno sta počepanje in vstajanje. Učence razdelimo na boljše in slabše. Boljši poskušajo drsati na eni nogi, slabi zvrčajo nogo v gležnju. S

POKLICNO USMERJANJE POKLICI V ŽELEZNIŠKEM GOSPODARSTVU

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: torek: 15. 10. 1985
RIKA MIČIĆ četrtek: 17. 10. 1985

SMOTRI

Učenci:

- spoznavanje področja dela, delovne razmere in možnosti za izobraževanje in delo v železniškem gospodarstvu;
- spoznavajo značilne poklice — to jim omogoča, da postopno odkrivajo zanimanje za poklic;
- spoznavajo poklice in kadrovske potrebe ter ocenjujejo svoje sposobnosti, interese in znanje glede na zahtevnost dela in izobraževanja.

POVZETEK VSEBINE

Film nas seznaja z gospodarsko panogo, v kateri se zaposluje veliko najrazličnejših strokovnjakov. Samo v Sloveniji je zaposlenih v železniškem gospodarstvu več kot 7000 ljudi. Z energetske krize se bo ta dejavnost v prihodnje še okrepila. Obetavna prihodnost pa je povezana z elektrifikacijo in avtomatizacijo, torej s sodobnejšo tehnologijo in z usposobljenimi, strokovnimi kadri.

V filmu je prikazanih več značilnih poklicev iz železniškega gospodarstva. V prometno-transportni manipulaciji spoznamo pomembno delo vlakovnih odpravnikov, prometnih dispečerjev... Med ta opravila sodijo razporejanje vozil, priprava, sestava in spremljava vlakov, prevzem pošilk, raztovarjanje, natovarjanje blaga, prodaja prevoznih izkazov, urejanje listin o prevozu, dajanje informacij in druge železniške storitve. Učenci spoznajo delo strojevodje oziroma tehnika vleke, zanimivo, a zelo zahtevno in odgovorno delo, ki zahteva mnogo znanja in nekaterih sposobnosti. Seznanijo se tudi z nič manj pomemb-

Poleg tega je učenje plavanja prilagojeno zimskim bazenom, ki so grajeni v te namene.

Kljub temu lahko rečemo, da je gradivo uspešno podano; večino vaj je prenesenih kar v vodo, nekatere prvine koordinacije in dihanja vadijo učenci s pripomočki; vaje poudarjajo, kako pomembno je gledanje pod vodo, razvijajo občutek za vzgojn in plovnost, uporabljene so vaje, pri katerih se učencem povečuje samozavest. Smotno so tudi nanizane vaje za prsno plavanje in skoke v vodo.

pomembnejše vaje obrata in startnega skoka. V zadnjem delu je odlomek o reševalnem plavju, kjer se učenci seznanijo s plavanjem v obleki in z osnovnimi reševalnimi vajami.

NAVODILA

Pri vadenju povezave dihanja z gibanjem rok pri kravlju je lepo nakazano, da morajo učenci sicer preprosto povezavo velikokrat ponoviti. Delo je po večini frontalno, saj je tudi tukaj v bazenu preveč učencev, da bi lahko popravljali vsakega posebej. Učitelj se zaustavlja le pri najznačilnejših napakah in jih nato popravlja pred vsemi naenkrat.

Plavanja nikoli ne začnemo s startnim skokom, saj je le-ta pri veliko učencih lahko nevaren — skok in nekaj zamahov — to zahteva posebno organizacijsko obliko dela.

Ob vadbi tehnike delfina prizadevnejši učenci, predvsem tisti, ki so gibalno spretnjši, obdelujejo popolno tehniko delfina; ta pa je dokaj težka. Učenci, ki je ne zmorejo, gibljejo z nogami tako, kot pri prsnem plavanju.

Za učence je sprejemljivo in zanimivo pripravljeno gradivo za vadbo obrata. K startnemu skoku je dodanih še nekaj prvih potapljanja — izenačevanje pritiska pod vodo.

Zanimiv je prijem, ki učence seznanja s plavanjem v obleki kot z obliko reševalnega plavanja.

kratkim zaletom vozijo v kratkih sonožnih lokih naprej in postavljajo drsalke na rob. Sledi vaja, ko učenci z daljšim zaletom oblikujejo daljši lok, delajo nagibe z vsem telesom in ne samo v gležnjih. Drsanje naravnost, počep in odnoženje ene noge. Z odnoženjo nogo skušajo voziti širok lok. Po vsakem poskusu se drsalci srečata. Boljši drsalci vadijo križno pretopanje naprej in nazaj, drsijo v počepu s prednoženjem ene noge. Na koncu se lovijo z mentorjem.

Oddaja se konča s posnetki hitrostnega drsanja, sankanja in smučarskega teka.

NAVODILA

Zavzemamo se za sistematično delo z začetniki. Pri toliko otrocih potrebujemo vsaj še enega vodnika skupine.

Drsalne naloge moramo natančno opredeliti in doseči več ponovitev. Otroci v začetku oddaje ne bi smeli hoditi z drsalkami po betonu.

Nogo, s katero se odrinemo, iztegnemo vedno do konca. Začetnike učimo pravilno uporabljati rob drsalke. Raznobarvni rokavici sta lahko dober pripomoček pri organizaciji vadbe, čeprav ju učiteljica v oddaji ni znala dovolj izrabiti.

nim poklicem vozovnih preglednikov ali tehnikov prevoznih sredstev, ki kot delavci za vzdrževanje skrbijo za tehnično brezhibnost vozil v prometu. Mehaniki-vzdrževalci, ki prezro napako, tvegajo hude posledice.

Brez znanja kovinarstva, strojništva in elektrotehnike v železniških poklicih ne gre, potrebno je pri vzdrževanju, popraviljanju in upravljanju lokomotiv in drugih železniških vozil, signalno-varnostnih naprav, strojev za progovna dela, instalacij na električnih in dizelskih lokomotivah, voznem omrežju in napravah v elektro napajalnih postajah, signalno-varnostnih elektrolejnih postajah, napravah za daljinsko upravljanje prometa in še bi lahko naštevali. Z naštetimi deli in opravili so povezani poklici: mehanik železniških vozil, strojni ključavničar, strugar, elektromehanič železniških vozil in naprav, elektromehanič signalno-varnostnih naprav. Železniško gospodarstvo ima svoje šole za izobraževanje mladine (in odraslih); izobraževanje poteka po različnih vzgojno-izobraževalnih programih srednjega usmerjenega izobraževanja. Železniški izobraževalni center ima dve šoli, v Mariboru je prometno transportna šola in v Ljubljani elektrokovinarska šola. V Mariboru se izšolajo npr — sprevedniki, prometno-transportni odpravniki, blagovni blagajniki, transportni komercialisti in drugi, v šoli v Ljubljani pa elektromehanič železniških vozil, strojevodje, strugarji, tehniki vleke in mnogi drugi.

NAVODILA

Film je namenjen učencem osnovnih šol, zlasti učencem 8 razredov. Učitelj ali strokovni delavec seznanja učence kje in po katerih programih se bodo šolali za določen poklic po zadnjem razpisu za vpis v 1. letnik šol po programih v srednjem usmerjenem izobraževanju. Podatke o kadrovske študijah dobi iz razpisa kadrovske študij. Skupnosti za zaposlovanje pošljejo šoli potrebe po kadrih.

Po ogledu filma naj se učitelj oziroma strokovni delavec pogovori z učenci tudi o telesnih in duševnih sposobnostih, ki so potrebne za opravljanje del in opravil v poklicih v železniškem gospodarstvu. Zabeležene so nekatere indikacije, ki se bolj ali manj pojavljajo pri posameznih poklicih, delih in opravilih in ki so značilne za delovne razmere:

- fizična moč — telesna vzdržljivost
- vremenske spremembe — dihala, telesna gibčnost
- razumevanje mehanskih problemov
- natančnost, dober vid, spretnost rok
- spretnost prstov, dober sluh
- hlapi, naftni derivati — dihala, prostorska predstavljalnost

- terensko delo — kronična obolenja
- razlikovanje barv, koncentracija, višina — ravnotežje
- delo z ljudmi — vodenje, računanje
- organizacija dela, tehnično risanje
- splošna iznajdljivost, hitro opazovanje in odzivanje.

POKLICNO USMERJANJE TEHNIŠKI OFICIR JLA

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: **torek: 22. 10. 1985**
RIKA MIČIĆ **četrtak: 24. 10. 1985**

SMOTRI

- Učenci:
- ohranjajo in razvijajo predstave o oboroženih silah in zanimanje za delo na tem področju;
  - se seznanjajo z oboroženimi silami v obrambi naše širše domovine in gojijo domoljubno zavest;
  - se seznanjajo (še posebno fantje) z delom in življenjem oboroženih sil in z našo obrambno zasnovo;
  - se seznanjajo s poklici in usmeritvami šol, predvsem s poklici tehniških oficirjev v JLA.

POVZETEK VSEBINE

Film nas seznani z vojaško tehniko in poklici; spoznamo poti izobraževanja za strokovna tehniška znanja v enotah Jugoslovanske ljudske armade. Šolanje v vojaških šolah je sestavni del vzgojnoizobraževalnega sistema v naši družbi. Posebne značilnosti vojaških poklicev, del in opravil zahtevajo šolanje kadrov za vojaške poklice v vojaških šolah, čeprav so mnogi poklici v mnogočem podobni poklicem, ki jih pridobi učenec v srednjem (in visokem) izobraževanju »civilnih« šol.

Film nas seznaja zlasti s poklici, za katere se je treba izobraževati po končani srednji šoli (»civilni« ali vojaški srednji šoli usmerjenega izobraževanja),

na vojaških akademijah, akademiji kopenske vojske, mornariški vojaški akademiji in letalsko-tehniški akademiji. Gojenec, ki konča tehniške smeri vojaških akademij, si poleg čina pridobi še strokovni naslov diplomiranega inženirja (npr. strojne ali elektrotehniške smeri).

NAVODILA

Film je namenjen učencem srednjih šol, primeren pa je že tudi za učence višjih razredov osnovnih šol, zlasti za učence 8. razredov. Glede na to je treba pred ogledom (ali neposredno po ogledu) učence osnovnih šol seznaniti z možnostmi za izobraževanje na srednjih vojaških šolah in s profili kadrov, ki jih le-te izobražujejo. Učenci-osnovnošolci naj se torej seznanijo s srednjimi vojaškimi šolami rodov in služb, ki sestavljajo srednje vojaške šole usmerjenega izobraževanja.

Pri tem je na voljo dovolj literature, ki jo imajo šole ali so jo prejeli tudi učenci (letaki, brošure). Učitelji ali strokovni delavci lahko v ta namen uporabijo najnovejše informativno gradivo, ki naj bi ga imela vsaka šolska knjižnica, komplet barvnih prosojnic, VOJAŠKE ŠOLE IN POKLICI, ki daje celoten pregled vojaških šol in poklicev ter obilo drugih informacij za vse, ki se odločajo za svoj prihodnji poklic.

Vsako delo v Jugoslovanski ljudski armadi je zahtevno in odgovorno. Poklici zahtevajo zdravega, telesno in čustveno odpornega človeka. V pogovoru po filmu naj se učitelj oziroma strokovni delavec z učenci pogovori o osebnostnih značilnostih, pomembnih pri odločanju za vojaško obrambno dejavnost. Učence naj tudi seznanijo s kadrovskimi potrebami po vseh vrstah starejšinskega kadra v JLA, zlasti pa s potrebami za rodove kopenske vojske ter možnostmi za izobraževanje za te in druge poklice; za te se izobražujejo tudi v splošni srednji vojaški šoli Franc Rozman Stane v Ljubljani.

POKLICNO USMERJANJE POKLICI V GRADBENIŠTVU — ZAČETNA DELA

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: **torek: 29. 10. 1985**
RIKA MIČIĆ **četrtak: 31. 10. 1985**

SMOTRI

- Učenci:
- spoznavajo področje dela, delovne razmere in možnosti za izobraževanje in delo v gradbeni dejavnosti — začetna dela;
  - spoznavajo značilne poklice, to jim omogoča postopno odkrivanje zanimanja za poklice;
  - spoznavajo poklice, kadrovske potrebe ter ocenjujejo svoje sposobnosti, interese in znanje glede na zahtevnosti dela in izobraževanja.

POVZETEK VSEBINE

Gradbeniška dejavnost, ki je poznamo danes, se v mnogočem loči od gradbeništva, ki smo ga poznali včeraj, da o preteklosti sploh ne govorimo. Kar nas veže nanjo, je le skupna resnica, ki velja še zdaj: graditi trdno in lepo. Strokovno vse zahtevnejša opravila so porajala nove poklice, v starih poklicih pa se je delo precej spremenilo.

Gradbeništvo je razvejena gospodarska panoga, seže od projektiranja vseh vrst — visoke in nizke gradnje, vzdrževanja zgradb, prog, cest in vodnih poti do urejanja hudournikov in komunalnih ureditev. Spremenjena tehnologija, novi materiali, gradbena mehanizacija in industrijski način dela zahtevajo veliko

strokovnega znanja, zato so se poklicne zahteve starih, znanih poklicev spremenile, ali pa je delo oblikovalo nove.

Osnovni poklici v usmeritvi gradbincev so zidarji, železokrivci, tesarji in cementinarji, ki so v filmu dokaj podrobno opisani. Manj znan gradbeni poklic, ki pa postaja vse pomembnejši, je izolater, raznovrstnost dela narekujejo razne posebne vrste izolacij in namembnost objektov.

V gradbeništvo se zaposlujejo tudi delavci, ki po stroki niso gradbeniki, so pa nepogrešljivi pri nadaljevanju gradbenih del; to so različni monterji in inštalaterji. (Več o teh poklicih bodo učenci zvedeli v naslednjem filmu o končnih dejavnostih v gradbeništvo.)

Fizično naporna dela nadomeščajo stroji, ki jih človek le upravlja: žerjavi, kompresorji, bagri, buldožerji in vrsta manjših strojev in naprav, ki jih poganjajo elektro motorji. Upravljajo jih strojniki gradbene mehanizacije.

Opravljanje zahtevnejših in odgovornejših del in opravil pa sodi k poklicema gradbeni tehnik in gradbeni delovodja.

NAVODILA

Film je namenjen učencem višjih razredov osnovne šole, zlasti učencem 8. razredov.

Gradbeniško dejavnost predstavljata dva filma. Prvi se navezuje na drugega, ki sledi in bo predstavil svet dela in poklicev, ki sodijo h končnim dejavnostim v gradbeništvo. Koristno je, če si učenci ogledajo oba filma.

Učitelj ali strokovni delavec lahko načrtuje pogovor z učenci po ogledu ali pred ogledom posamičnega filma ali obeh.

- spoznavajo poklice in kadrovske potrebe ter ocenjujejo svoje sposobnosti, interese in znanje glede na zahtevnosti dela in izobraževanja.

POVZETEK VSEBINE

Za končno uporabnost gradbenih objektov skrbijo delavci številnih poklicev. V določeni fazi, ko je objekt že pod streho in so prostori z zidovi že gradbeno določeni, se pojavijo monterji vodovodnih in ogrevalnih naprav, ki opravljajo delo po načrtu, po določenih delovnih postopkih z ročnim orodjem in stroji. K montažno-inštalacijskim poklicem sodi še monter klimatskih naprav.

K oblikovanju zunanosti in notranjščine zgradb prispeva stavbni steklar. Dopolnjujejo ga pečar, pleskar, slikopleskar in antikoroziist. Nekateri poklici v gradbeništvo so primerni tudi za dekleta, zlasti tisti, pri katerih se zahtevata natančno delo in smisel za lepo, npr. slikopleskarska opravila. Talno površino pripravi, obdela in zaščiti polagalec podov. Z obdelavo in vgrajevanjem kamnin se ukvarja kamnosek.

POKLICNO USMERJANJE POKLICI V GRADBENIŠTVU — KONČNA DELA

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: **torek: 5. 11. 1985**
RIKA MIČIĆ **četrtak: 7. 11. 1985**

SMOTRI

- Učenci:
- spoznavajo področja dela, delovne razmere in možnosti za izobraževanje in delo v gradbeništvo — končna dela;
  - spoznavajo značilne poklice; to jim omogoča postopno odkrivanje zanimanja za poklice;

Opekar pripravlja glino, oblikuje izdelke, jih suši in žge. Delo je posodobljeno. Dimnikarjevo delo je zaradi sodobnih kurilnih in dimovodnih naprav vse manj mehansko. Dimnikar mora poznati še druge potopke čiščenja, strojno in kemično.

Poleg čiščenja opravlja tudi požarnovarnostne preglede, tehnične preglede novih gradenj ter ugotavlja vzroke nepravilnega delovanja kurilnih in dimovodnih naprav.

NAVODILA

Film je namenjen učencem višjih razredov osnovne šole, še posebno učencem 8. razredov.

V brošuri Postal bom gradbenik, ki so jo založili Splošno združenje gradbeništva in IGM Slovenije ter Posebna izobraževalna skupnost za gradbeništvo Slovenije, se bodo učenci seznanili s podrobnostmi, ki jim bodo bolj dojemljive po ogledu filmov o gradbeniški dejavnosti. Z vzgojno-izobraževalnimi potmi, gradbeniški usmeritvami, s programi in smerni pa naj učence seznanijo učitelji ali strokovni delavci.

Pri tem naj uporabi najnovejše podatke, ki jih dobi iz razpisa za vpis v 1. letnik srednjih šol po programih v srednjem usmerjenem izobraževanju za šolsko leto 1982-83. Informacija bo popolnejša, če bo v pogovoru seznanil učence tudi z možnostmi za kadrovske štipendiranje in zaposlovanje. Podatke o kadrovske štipendijah bo dobil učitelj oziroma strokovni delavec iz razpisa kadrovske štipendij, šola pa bo dobila podatke o kadrovske potrebah od skupnosti za zaposlovanje.

Učitelj ali strokovni delavec naj v pogovoru z učenci uporabi zbrane indikacije, ki so značilne za poklice v gradbeništvu. Katere indikacije, in v kakšni

kombinaciji in koliko se pojavljajo, je odvisno od del in opravil v posameznem poklicu.

Enako predstavi učitelj ali strokovni delavec učencem ovire za opravljanje določenih del in opravil v gradbeništvu. Pozoren naj bo tudi na zahteve, ki jih postavljajo delovne razmere:

- delo na višinah — ravnotežje
- delo v globinah — ravnotežje
- prepih, vremenske spremembe — telesno zdravje
- odpornost, zdrave roke, noge
- kemikalije, Prah-dihala, splošna telesna spretnost
- vibracije, spretnosti rok, razlikovanje barv
- smisel za estetiko, smisel za oblikovanje, natančnost
- gibčnost, delo stroje — ploska stopala
- risanje, skiciranje, zdrav vid, telesna konstrukcija
- prostorska predstavljenost, upogibanje-hrbtenica
- skupinsko delo — prilagajanje
- razlikovanje barvnih odtenkov
- razločevanje črt, oblik, vestnost, oster vid
- potenje rok, drhtenje rok, mišična občutljivost
- terensko delo — delovišča, delo z ljudmi — vodenje
- razlikovanje predmetov na daljavo
- smisel za barvno skladnost, iznajdljivost
- reševanje praktičnih problemov
- smisel za matematiko, smisel za fiziko, kemijo
- uspešnost pri tehničnem pouku.

POKLICNO USMERJANJE POKLICI V POMORSTVU

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: **torek: 12. 11. 1985**
RIKA MIČIĆ **četrek: 14. 11. 1985**

SMOTRI

- Učenci:
- spoznavajo področja dela, delovne razmere in možnosti za izobraževanje in delo v pomorstvu;
  - spoznavajo značilne poklice; to jim omogoča, da postopno odkrivajo zanimanje za poklice;
  - spoznavajo poklice in kadrovske potrebe ter ocenjujejo svoje sposobnosti, interese in znanje glede na zahtevnost dela in izobraževanja.

POVZETEK VSEBINE

Film nas podrobneje seznanja s poklicema ladijski strojni tehnik in plovni tehnik. Prvi je zelo podoben strojnemu in varilskemu tehniku, če dela na ladji, je odgovoren za tehnično vodenje strojnih naprav, v ladjedelnicah sodeluje pri projektiranju in konstruiranju. To je le nekaj njegovih značilnih nalog in opravil. Plovni tehnik sodeluje v navigaciji, skrbi za varno plovbo in prevoz tovarov.

Zaposli se lahko tudi kot luški operativec. Film nam prikazuje življenje in delo na ladji. Spoznamo posadko in službe, službo stroja, službo za zveze, po-

klice radiotelegrafista, upravitelja stroja, mehanika, kuhar, natakar in častniške poklice; dela l. častnika krova opravlja kapitan dolge plovbe.

Sola, ki izobražuje kadre za dela v zvezi z navtiko, ladijskim strojništvom in špedicijo ter luškimi transportom, je v Portorožu. Po srednjem usmerjenem izobraževanju si lahko pridobijo kandidati ob določenih pogojih dodatno znanje za dela in naloge častnikov. Šolanje lahko nadaljujejo na višji pomorski šoli, študij ima nekatere res posebne značilnosti.

NAVODILA

Film je namenjen učencem višjih razredov osnovnih šol, še posebno učencem 8. razredov.

Učitelj ali strokovni delavec bo dobil podatke o vpisnih pogojih, programih in smereh v zadnjem razpisu za vpis v 1. letnik srednjih šol po programih v srednjem usmerjenem izobraževanju. Iz razpisa kadrovske štipendij pa bo črpal podatke o možnostih štipendiranja. O zaposlitvenih možnostih bo učence ali učitelj dobil podatke pri skupnostih za zaposlovanje, pa tudi pri Splošni plovbi v Piranu.

Pogovor učitelja ali strokovnega delavca z učenci lahko poteka ob zapisu nekaterih indikacij, pomembnih za delo v pomorskih poklicih in značilnih delovnih pogojih. Opozorjamo na najznačilnejše psihofizične zahteve:

- reševanje tehničnih, mehaničnih problemov
- delo v skupini — prilagajanje, prostorska predstavljenost, delo z ljudmi
- vodenje, risanje
- razlikovanje barv, telesna vzdržljivost — odpornost
- delo na višinah — ravnotežje, čustvena stabilnost
- zbranost in prisebnost, organizacija dela — vodenje, hitrost odzivanja
- dober vid — ocenjevanje majhnih razlik.

POKLICNO USMERJANJE POKLICI V PROIZVODNJI IN VZDRŽEVANJU ELEKTRIČNIH STROJEV IN NAPRAV

SMOTRI POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: **torek: 19. 11. 1985**
RIKA MIČIĆ **četrek: 21. 11. 1985**

SMOTRI

- Učenci:
- spoznavajo področja dela, delovne razmere in možnosti za izobraževanje in delo v proizvodnji in vzdrževanju električnih strojev in naprav;
  - spoznavajo značilne poklice; to jim omogoča postopno odkrivanje zanimanja za poklice;
  - spoznavajo poklice in kadrovske potrebe ter ocenjujejo svoje sposobnosti, interese in znanje glede na zahtevnost dela in izobraževanja.

POVZETEK VSEBINE

Elektroindustrija ima v industrijski proizvodnji vodilno mesto. Napredek sodobne proizvodnje se kaže v uporabi mikroelektronike, telekomunikacij, računalništva, procesne opreme ..., vse to pa temelji na znanju, zato so se potrebe po strokovnih kadrih v elektroindustriji povečale.

Med najpogostejše poklice v elektroindustriji uvrščamo elektromehanike. Srečamo jih na različnih delovnih področjih, kot elektromehanike medicinskih naprav, elektromehanike za železniška vozila, elektromehanike gospodinskih strojev in naprav, radiotelevizijske mehanike, mehanike telekomunikacijskih

naprav in druge. V filmu se spoznamo tudi z značilnim poklicem elektroinstalaterja, ki ga srečamo tudi na drugih delovnih področjih. Elektromehaniki vseh vrst se ukvarjajo predvsem z montažo, meritvami, kontrolo in nastavitvijo končnih izdelkov, ter skrbijo za nemoteno delovanje električnih strojev in naprav. Zelo široko delovno področje pa ima elektrotehnik-elektronik; skrbi za pripravo dela, vodenje delovnih enot, montiranje, preskušanje, vzdrževanje, popraviljanje, projektiranje in razvijanje naprav v elektroniki, avtomatiki in telekomunikacijah.

NAVODILA

Film je namenjen učencem višjih razredov osnovne šole, še posebno učencem 8. razredov.

Učence opozorimo še na ogled naslednjega filma o poklicih v elektrogospodarstvu. Le tako lahko dobijo celoten vpogled v področje ene najbolj razvejanih strokovnih v našem gospodarstvu.

Poti izobraževanja, ki so nakazane v filmu, ne veljajo več. Zato se učitelj oziroma strokovni delavec ravnava po zadnjem razpisu za vpis v 1. letnik srednjih šol po programih v srednjem usmerjenem izobraževanju. Učence seznanja z novostmi vzgojno-izobraževalnih programov v usmerjenem izobraževanju (ki so v filmu že tudi nakazani) za elektrotehniško usmeritev, z vrstami in nazivi vzgojno-izobraževalnih programov, značilnimi deli oziroma poklici ter stopnjami zahtevnosti dela. S kadrovske štipendijami se seznanijo učenci iz razpisa kadrovske štipendij. Oceno kadrovske štipendije pošljejo šoli skupnosti za zaposlovanje.

Po ogledu filma se bo učitelj ali strokovni delavec pogovoril z učenci o telesnih in psihičnih sposobnostih, ki so potrebne za opravljanje del in opravil v poklicih, ki jih srečamo v elektro stroki.

Shema, ki jo lahko uporabi kot vodilo za tak pogovor, bo uporabna tako pri filmu o poklicih v proizvodnji in vzdrževanju električnih strojev in naprav, kot tudi pri filmu o poklicih elektro stroke v elektrogospodarstvu.

- razlikovanje barv, splošna iznajdljivost
- delo stoje, delo na višinah, hitro razumevanje
- telesno zdravje, natančnost, estetski čut
- ročna spretnost, smisel za funkcionalnost
- terensko delo, gibčnost
- hitro zapažanje in odzivanje, potenje rok — ovira
- samostojnost, odgovornost, zdrava dihala
- premagovanje telesnih naporov

- zdrav vid, zdrav sluh, spretnost prstov
- iznajdljivost, zdrava hrbtenica
- prostorska predstavljalnost, mišična občutljivost
- smisel za reševanje mehanskih problemov
- smisel za risanje, organizacija dela, delo z ljudmi
- logično sklepanje, smisel za računanje
- smisel za reševanje matematičnih problemov
- abstraktno mišljenje

POKLICNO USMERJANJE POKLICI ELEKTROSTROKE V ELEKTRO GOSPODARSTVU

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: torek: 26. 11. 1985
RIKA MIČIĆ četrtek: 28. 11. 1985

SMOTRI

- Učenci:
- spoznavajo področje dela, delovne razmere in možnosti za izobraževanje in delo v elektro gospodarstvu;
  - spoznavajo značilne poklice, to jim omogoča, da postopno odkrivajo zanimanje za poklic;
  - spoznavajo poklice in kadrovske potrebe ter ocenjujejo svoje sposobnosti, interese in znanje glede na zahtevnost dela in izobraževanja.

POVZETEK VSEBINE

Naše življenje je odvisno tudi od električne energije; ta nadomešča človekovo fizično moč in izkorišča tista naravna bogastva, ki omogočajo življenje v čistejšem okolju.

Film govori predvsem o elektrarnah na vodni pogon, na pogon z različnimi gorivi in o jedrskih elektrarnah. Seznanj nas s pridobivanjem, prenašanjem in razdeljevanjem električne energije za industrijo in široko porabo.

Za vzdrževanje in gradnjo elektroenergetskih objektov potrebujemo veliko delavcev z različnim znanjem, predvsem s področja elektro stroke.

Nepogrešljiv poklic v elektrarnah je poklic obratovnega električarja, ki mora znati marsikaj tudi iz kovinarstva in strojništva. Posebna pestrost dela se obeta obratovnemu električarju v termoelektrarnah. Zaradi širokega znanja se zlahka preusmeri k opravljanju del stikalca ali vodje skupine.

Pri proizvodnji električne energije sodeluje z obratovnim električarjem tehnik (energetik). Seveda pa predstavlja njegovo delo še vse tisto, kar zagotavlja zanesljivo obratovanje elektrarne. Elektromonterji sodelujejo pri prenosu električne energije po električnem omrežju, ki ga gradijo in vzdržujejo. Monterji električnih omrežij opravljajo del opravil še ročno, čeprav jih v mnogočem nadomeščajo stroji.

Pomembno delo opravljajo elektrotehniki v elektrarnah in transformatorskih postajah. Skrbijo za pravi pretok električne energije, opravljajo meritve, nastavljajo relejno zaščito in še bi lahko naštevali.

Vzgojno-izobraževalne poti, kako do poklicev, ki jih spoznamo v filmu, so prikazane v elektrotehniški usmeritvi srednjega usmerjenega izobraževanja (glej NAVODILA).

NAVODILA

Film je namenjen učencem višjih razredov osnovnih šol, še posebno učencem osmih razredov.

Poti izobraževanja za poklice, ki jih učenci spoznajo v filmu in za vse druge poklice elektro stroke vodijo prek vzgojno-izobraževalnih programov in smeri v elektrotehniški usmeritvi. Poti izobraževanja, ki so nakazane v filmu, ne veljajo več. Učitelj oziroma strokovni sodelavec naj seznanj učence z novostmi in se ravna pri informiranju o poteku izobraževanja za elektro stroko po zadnjem razpisu za vpis v prvi letnik srednjih šol po programih v srednjem usmerjenem izobraževanju. Po podatkih razpisa kadrovske študijske poti pa naj obvešča učence tudi o teh možnostih. Šola dobi podatke o kadrovske potrebah od skupnosti za zaposlovanje.

Po ogledu enega ali obeh filmov o elektrotehniških poklicih naj se učitelj ali strokovni delavec z učenci pogovori. Da bo lažje vodil pogovor (pa tudi za samostojno delo učencev), naj pri tem uporabi shemo indikacij, značilnosti, ki se bolj ali manj na različnih stopnjah pojavljajo pri posameznih poklicih v različnih delovnih razmerah:

- razlikovanje barv, splošna iznajdljivost, delo stoje
- delo na višinah, hitro razumevanje, telesno zdravje
- natančnost, estetski čut, ročna spretnost
- smisel za funkcionalnost, terensko delo
- gibčnost, hitro zapažanje in odzivanje
- potenje rok — ovira, samostojnost, odgovornost
- zdrava dihala, premagovanje telesnih naporov
- zdrav vid, zdrav sluh, spretnost prstov
- iznajdljivost, zdrava hrbtenica
- prostorska predstavljalnost, mišična občutljivost
- smisel za reševanje mehanskih problemov
- smisel za risanje, organizacija dela, delo z ljudmi
- logično sklepanje, smisel za računanje, smisel za reševanje matematičnih problemov
- abstraktno mišljenje.

POKLICNO USMERJANJE POKLICI V TEKSTILNI INDUSTRIJI

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: torek: 3. 12. 1985
RIKA MIČIĆ četrtek: 5. 12. 1985

SMOTRI

- Učenci:
- spoznavajo področje dela, delovne razmere in možnosti za izobraževanje in delo v tekstilni industriji;
  - spoznavajo značilne poklice; to jim omogoča, da postopno odkrivajo zanimanje za poklic;
  - spoznavajo poklice in kadrovske potrebe ter ocenjujejo svoje sposobnosti, interese in znanje glede na zahtevnost dela in izobraževanja.

POVZETEK VSEBINE

Razvoj panoge spremljamo od statev za ročno tkanje do avtomatizirano računalniško vodene proizvodnje. Raznovrstnost vlaken ni popestrila le naših oblačil, izdelki so našli svoje mesto tudi v gradbeništvu, letalski industriji...

Textilna stroka se razvija v sodobno industrijsko panogo, ki potrebuje vse manj priučenih delavcev in vse več strokovnjakov. Velika pestrost del in opravil je povzročila razvoj cele palete poklicev.

Med najznačilnejše poklice za dela v predilnicah, tkalnicah in pletilnicah sodijo: predilci, urejevalci predilskih strojev, urejevalci tkalskih strojev, pletilski in tkalski tehnik (tekstilno-mehaniški tehnik).

Kakovost izdelka, videz in otip sta največ odvisna od postopkov oplemenitenja. S temi opravili se ukvarjajo delavci s poklici: belilec, barvar, tiskar, apretier, tekstilno-kemijski tehnik.

Pri izdelavi končnega tekstilnega izdelka, ki nastaja celo ob avtomatiziranem šivanju in krojenju (delavec delo le nadzira) se pojavlja cela vrsta opravil

in poklicev. Najpogostejši je konfekcijski šivalec, zelo soroden šivilji in krojaču, konfekcijski tehnik in konfekcijski modelar.

Enostavnejša opravila, ki jih je včasih opravljal človek, pa v novi tehnologiji v tekstilni industriji nadomešča stroj.

NAVODILA

Film je namenjen učencem višjih razredov osnovnih šol, zlasti učencem osmih razredov.

Podatke o mreži šol, vrsti programov in o smereh ter stopnjah zahtevnosti različnih poklicev črpa učitelj oziroma strokovni delavec iz zadnjega razpisa za vpis v 1. letnik šol po programih v srednjem usmerjenem izobraževanju.

Zelo pomemben vidik usmerjanja so tudi kadrovske študijske poti, podatke dobi učitelj ali strokovni delavec iz zadnjega razpisa.

Skupnosti za zaposlovanje pošljejo šoli podatke o kadrih. Po ogledu filma naj se učitelj oziroma strokovni delavec pogovori z učenci tudi o telesnih in psihičnih sposobnostih, ki so potrebne za opravljanje del in opravil v poklicih v tekstilni industriji. Pri pogovoru si lahko pomaga z zapisom nekaterih indikacij, ki se bolj ali manj pojavljajo pri posameznih poklicih, delih in opravilih, ali pa so značilne za delovne razmere:

- spretno roke in prsti, razlikovanje debeline
- mišična občutljivost, obremenitev hrbtenice
- razlikovanje barv in barvnih nians
- bližinsko gledanje, smisel za risanje in oblikovanje
- razlikovanje majhnih razlik, zdrav vid
- hitro prepoznavanje oblik, predmetov, natančnost
- smisel za skladnost in lepoto
- smisel za barvne kombinacije
- ropot, brnenje — sluh
- reševanje mehanskih in tehniških problemov
- potrpežljivost, predstavljalnost
- smisel za računanje
- monotona opravila — zbranstvo
- smisel za delo z ljudmi — vodenje
- vlaga, prah, temperaturne razlike — dihala
- smisel za organizacijo dela
- usklajevanje gibov rok, nog, oči.

POKLICNO USMERJANJE POKLICI V LETALSTVU

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: torek: 10. 12. 1985
RIKA MIČIĆ četrtek: 12. 12. 1985

SMOTRI

Učenci:

- spoznavajo področja dela, delovne razmere in možnosti za izobraževanje in delo v letalstvu;
- spoznavajo značilne poklice; to jim omogoča, da postopno odkrivajo zanimanje za poklic;
- spoznavajo poklice in kadrovske potrebe ter ocenjujejo svoje sposobnosti, interese in znanje glede na zahtevnost dela in izobraževanja.

POVZETEK VSEBINE

Film nas seznanja z več strokovnjaki v letalstvu. Delo se začne že na tleh, zato spoznamo najprej letalske mehanike pri delu na parkirnih ploščadih in v letalskih dokih. Šolajo se po programu za kovinarja strojnika. Mehaniki morajo skrbeti za motorje in celotno letalo, za zveze, za delovanje električnega sistema in instrumentov. Od dela mehanikov je odvisna tehnična pripravljenost letala za poleg.

Letalski meteorolog skrbi za podatke, ki jih pošilja pilotu. Za potnike poskrbijo stewardese. Pilotovo delo poteka po načrtu. Preverjanje navigacijske opreme, delovanje radijske postaje in instrumentov. Pred poletom, ko je že vse

pripravljeno nanj, se vključi še ena, nepogrešljiva skupina letalskih delavcev, kontrolorji letenja. Šele po skrbnih pripravah in ob kontroli letenja je letalo pripravljeno za vzlet.

Upravljanje letala je povezano z zahtevnim šolanjem. Šolanje za poklic pilota poteka po več poteh, z visokošolskim študijem na Fakulteti za strojništvo v Ljubljani ali šolanjem na vojaških šolah (srednje in visoko izobraževanje).

NAVODILA

Film je namenjen učencem višjih razredov osnovne šole, še posebej učencem osmih razredov.

Učitelj seznanja učence s šolanjem v kovinarski usmeritvi (kovinarstvo in strojništvo-mehanih). S pomočjo informativnega gradiva v vojaško obrambnih poklicih, zlasti prosojnic VOJAŠKE ŠOLE IN POKLICI PA NAJ SEZNANI UČENCE S ŠTEVILNIMI VOJAŠKIMI POKLICI NA TEM PODROČJU. Šolanje poteka na letalski Splošni srednji vojaški šoli »Maršal Tito« v Mostarju, nadaljuje pa se na Letalski vojaški akademiji v Zadru (piloti). Za letalske tehnike se lahko izšolajo učenci v Letalsko-tehniški srednji šoli v Rajlovcu pri Sarajevu, postanejo strokovnjaki za vzdrževanje in oskrbo sodobnih vojaških letal, helikopterjev, elektronskih naprav za nadzorovanje zračnega prostora in vzdrževanje zvez ter druga specialistična opravila v svoji stroki.

Za izobraževanje v letalstvu so velike možnosti v vojaškem letalstvu (kadrovske potrebe). Za delo na tem področju pa so potrebne posebne zdravstvene in psihične sposobnosti. Učenci, kandidati za vojaške šole, se ravna po razpisu Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo. O potrebah v civilnem letalstvu dobi učitelj ali strokovni delavec podatke pri INEX ADRIA AVIO-PROMET v Ljubljani ali pri skupnostih za zaposlovanje.

POKLICNO USMERJANJE POKLICI V ŽIVILSKI INDUSTRIJI

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: torek: 17. 12. 1985
RIKA MIČIĆ četrtek: 19. 12. 1985

SMOTRI

- Učenci: — spoznavajo področja dela, delovne razmere in možnosti za izobraževanje in delo v živilski industriji;
- spoznavajo značilne poklice; to jim omogoča postopno odkrivanje zanimanja za poklic;
  - spoznavajo poklice, kadrovske potrebe in ocenjujejo svoje sposobnosti, interese in znanje glede na zahtevnost dela in izobraževanja.

POVZETEK VSEBINE

Film nas popelje od etnoloških zanimivosti pridelovanja hrane v preteklosti do preskrbe s hrano današnjega dne. Živilska stroka, v njej je zaposlenih več tisoč delavcev, obsega dejavnosti, ki sledijo osnovnemu pridelovanju kmetijskih pridelkov, tj. obdelavi, predelavi, konzerviranju, pakiranju, skladiščenju in razdeljevanju prehranskih surovin in polpripravljene hrane. Zanimivo je, kako so v dejavnostih živilske stroke in vsebini dela v industrijski proizvodnji hrane ohranjene prvine dela kmečkega gospodinjstva iz preteklosti. Spremembe so prinesli le sodobni pripomočki in stroji. V filmu se spoznamo s poklicem slaščičarja, peka in z industrijskimi poklici mesarjev (klavničar, črevar in predelovalec). V sodobni mlečarski industriji se zaposluje mlekar, ki skrbi za prevzem mleka, nadzor predelave mleka, skladiščenje in zorenje mlečnih izdelkov. Skrbi tudi za kakovost in čistost mleka, opravlja pa še druga raznovrstna opravila v zvezi s pasterizacijo mleka, pripravo masla in sira. V živilsko

industrijo sodi tudi pivovarstvo; v proizvodnji piva se je izoblikovalo več značilnih poklicev, med katerimi je najznačilnejši pivovar. V proizvodnji alkoholnih in brezalkoholnih pijač je pivovarju podoben poklic izdelovalec alkoholnih in brezalkoholnih pijač.

Predelava in priprava hrane je zahtevno strokovno delo, ki temelji na tehnološki pripravi proizvodnih postopkov in teži k nenehnemu izboljševanju. Za svoj razvoj pa potrebuje živilska industrija strokovno usposobljene delavce; nekateri od teh smo spoznali v filmu.

NAVODILA

Film je namenjen učencem višjih razredov osnovne šole, še posebej učencem osmih razredov.

Podatke o tem, kje in po katerih programih se bodo lahko šolali učenci za posamezne poklice dobi učitelj oziroma strokovni delavec v zadnjem razpisu za vpis v 1. letnik srednjih šol po programih v srednjem usmerjenem izobraževanju, podatke o kadrovske štipendijah pa v zadnjem razpisu kadrovske štipendij. Pregled, koliko kadrov je potrebno, dajejo šoli skupnosti za zaposlovanje.

Po ogledu filma se bo učitelj ali strokovni delavec pogovoril z učenci o telesnih in psihičnih sposobnostih, ki so potrebne za opravljanje del in opravil v poklicih v živilski industriji. Pri pogovoru si lahko pomaga z zapisom nekaterih indikacij, ki se bolj ali manj pojavljajo pri posameznih poklicih, delih in opravilih:

- splošno zdravje, zdrave noge, fizična moč
- mišična občutljivost prstov in rok
- telesna gibčnost, spretnost prstov
- smisel za lepo, osebna higiena
- zdrave roke (potenje), zdrava dihalna
- razlikovanje barv, razlikovanje okusa
- razlikovanje vonjav, splošna iznajdljivost.

POKLICNO USMERJANJE POKLICI V RUDARSTVU

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: torek: 24. 12. 1985
RIKA MIČIĆ četrtek: 26. 12. 1985

SMOTRI

Učenci:

- spoznavajo področja dela, delovne razmere in možnosti za izobraževanje in delo v rudarstvu;
- spoznavajo značilne poklice; to jim omogoča postopno odkrivanje poklicnega zanimanja;
- spoznavajo poklice, kadrovske potrebe ter ocenjujejo svoje sposobnosti, interese in znanje glede na zahtevnost dela in izobraževanje.

POVZETEK VSEBINE

Slovenija je tudi rudarska dežela. Še pred dobrim desetletjem je bilo veliko dela opravljene ročno. Potrebe po večji produktivnosti pa so zahtevale mehanizirano pridobivanje rud. Rudarjev telesni napor je nadomestila sodobna mehanizacija, delovišča so varna. Nova tehnologija je preoblikovala poklicne potrebe posameznih rudarskih poklicev in zahtevala oblikovanje novih. Najpomembnejši rudarski poklici pa so: rudar, pomočnik rudarja, rudarski tehnik, rudarski mehanik in rudarski električar. Seveda pa je poklic rudarja najpogo-

stejši, opravila so pestra in široko razvejena. Prav rudarji neposredno pridobivajo rudno bogastvo. Pomočniki pa jim pomagajo pri odkopu in pripravah, zračenju, sanaciji in transportu. Za usklajeno, organizirano in varno delo skrbijo rudarski tehniki. Električar poganja stroje in napave, črpalke hidravličnega podpora, transporterje, trakove in izvažalne stroje, prevzračevalne naprave... za nemoten potek skrbi rudarski električar. Montaža in sestavljanje pridobivalnih strojev, hidravličnih področij, transporterjev, zbirnih trakov, demontaža, popravila, vzdrževanje in še bi lahko naštevali, pa je delovno področje rudarskih mehanikov.

Film nas seznanja tudi z dnevnimi kopi, kajti rudarjenje ni vedno povezano z deli globoko pod površino zemlje.

Za omenjene poklice se izobražujejo učenci po programih srednjega usmerjenega izobraževanja v rudarski, elektro in kovinarski usmeritvi.

NAVODILA

Film je namenjen učencem osnovnih šol, zlasti učencem osmih razredov. Učitelj ali strokovni delavec naj črpa podatke o možnostih za izobraževanje iz zadnjega razpisa za vpis v 1. letnik po programih v srednjem usmerjenem izobraževanju, podatke o kadrovske štipendijah pa dobi iz zadnjega razpisa kadrovske štipendij. Pregled, koliko kadrov je potrebno, daje šoli skupnost za zaposlovanje.

Za pogovor z učenci po ogledu filma lahko uporabi učitelj ali strokovni delavec nekatere indikacije, ki so pomembne za opravljanje del in opravil v rudarskih poklicih, predvsem poklic rudarja, rudarskega pomočnika in rudarskega tehnika:

- telesna odpornost, gibčnost — telesni položaji
- delo stoje, sluh-ropot, vid-adaptacija na temo

- zdravi udje, hrbtenica, razlikovanje barv
- hitro odzivanje, temperaturne razlike — pljuča
- čustvena stabilnost, delo z ljudmi, ravnotežje

- živčna obolenja, organizacija dela, risanje, skiciranje
- prisebnost, smisel za računanje
- reševanje tehniških in mehaniških problemov.

PROMETNA VZGOJA DOBRO VIDETI IN BITI DOBRO VIDEN

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: torek: 12. 10. 1985
ZDRAVKO SMERDELJ IN MARJAN TOMŠIČ četrtek: 14. 10. 1985

SMOTRI

- Učenci:
- pripovedujejo o svojih izkušnjah z vidnostjo v prometu;
  - spoznajo pomen dobre vidnosti za varnost v prometu;
  - spoznajo sredstva, s katerimi se lahko zveča vidnost na cesti;
  - pregledajo opremljenost koles;
  - pregledajo opremljenost torbic z odsojniki in trakovi;
  - izdelajo odsojne trakove in nalepke iz svetleče folije in jih uporabijo.

POVZETEK VSEBINE

Prometne nesreče se dogajajo podnevi in ponoči. Ponoči jih je toliko kot podnevi. Brez večjih stroškov se lahko zavarujemo pred nevarnostjo, ki nam grozi v slabih vidnih razmerah, če uporabimo svetlobne odsojne predmete in zaščitna oblačila. To pomeni — biti dobro viden in tudi, dobro videti druge udeležence prometa. Film kaže pešce v noči: pešca v svetli in temni obleki, pešca v zaščitni citronasto rumeni obleki in drugega z odsojnim trakom na desnem rokavu. V zaščitni obleki ostane dlje viden, najlažje pa ga je opaziti, če nosi odsojni trak.

Pešec je najmanj zaščiten udeleženec prometa. Vsi si moramo prizadevati za svojo varnost, to pa storimo, če se opreмимо tako, da nas drugi bolje vidijo.

Možnosti je veliko: časopis v desni roki, bel dežni plašč, rumena ali rumeno oranžna pelerina, belo obarvana palica, katere učinek je mogoče še povečati z obeskom ali s trakom. Iz folije lahko izrežemo geometrijske like in jih namestimo na vidna mesta, npr. na obleko ali na peto pri čevljih.

Posebno skrb namenimo najmlajšim. Svetla oblačila in rumena ovratna rutica jih naprviijo veliko opaznejše. Tudi mladi kolesarji so v prometu zelo izpostavljeni nevarnostim. Priporočljivo je, da pritrdimo rdečo luč nad odbojno steklo na zadnji strehi kolesa. Vidljivost poveča tudi na vidnih mestih nalepljena svetlobna odsojna folija ali pa z belo ali svetlobno odsojno barvo pobarvan del zadnje strehe, okvira ali gum. Tudi kolesarji naj nosijo na levem rokavu svetlobni odsojni trak. Zaščitna čelada je najbolj vidna, če je rumena ali rumeno oranžna. Avtomobili, traktorji in tovornjaki pripomorejo k varnosti na cesti, če so svetle barve in opremljeni z odsojnimi trakovi.

Voznik, ki se mu ponoči ali ob slabem vremenu pokvari vozilo na cesti, naj obleče svetel dežni plašč ali opaše svetlobni odsojni pas. K večji varnosti v prometu veliko pripomorejo tudi sodobno opremljena cestišča s fluorescentnimi črtami in prometnimi znaki.

NAVODILA

Film sistematično pokaže več možnosti, ki so na voljo v prometu, da bi zboljšali vidnost v slabih svetlobnih razmerah in pripomogli k večji varnosti udeležencev prometa. Učitelj ima veliko priložnosti, da pripravi učence na samozaščito.

Na primer: z učenci pregleda kolesa, torbice in druge predmete, na katere lahko namestimo svetlobne odsojne predmete, organizira izdelavo, nabavo in namestitev.

Dejavnost učencev moramo usmeriti tudi v okolje, kjer ti žive, za sodelovanje pa je treba pridobiti tudi starše.

Film je primeren za predšolske otroke in za učence osnovne in srednje šole.

PROMETNA VZGOJA RDEČE, ZELENO IN TUDI RUMENO

Razred: 1., 2., 3., 4.

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: torek: 26. 11. 1985
MARJAN TOMŠIČ četrtek: 28. 11. 1985

SMOTRI

- Učenci:
- spoznavajo nevarnosti, ki so jim izpostavljeni pešci;
  - spoznavajo pravila za varno hojo in prometne znake;
  - odkrivajo nepravilno ravnanje pešcev v prometu;
  - vrednotijo objestno ravnanje pešcev in odnos do drugih udeležencev prometa;
  - se navajajo na nošenje oznak, ki povečujejo vidnost v prometu.

POVZETEK VSEBINE

Gašper in rumena rutica sta dobra prijatelja. Rutica je Gašperja naučila marsičesa, ni pa ga mogla navaditi na red.

To jutro pa je bilo takole. Iztekla se je prva ura in otroci so odšli na igrišče. Gašper je šele zdaj pritekkel v šolo. V učilnici ni bilo nikogar. Sošolci so na igrišču, ob poti, ki pelje iz mesta. Na poti je več križišč, prehodov z miličnikom in takih »kar tako«, kjer ni nikogar. Učenci gredo po cesti disciplinirano in v vrsti.

Gašper pa jo ubere kar počez, po svojih prometnih predpisih, tako da možček v semaforški utici kar poskakuje in miličnik žvižga. Gašper pa teče, podre kolesarja, se zaletava v mimoidoče in nazadnje prehiti celo avto.

Kolona učencev z ljubeznivo tovarišico lepo prečka cesto: vsak najprej pogleda desno, in ko je prazno, gre čez na igrišče. Miličnik pa za Gašperjem po igrišču.

Gugalnice vedo, kaj se spodobi, in nobena se noče igrati z Gašperjem. Pa se Gašper brž spomni na rumeno rutico, ki jo ima v žepu. Hitro napravi iz nje žogo, ta pa skok naravnost v kanal. Fant hitro poišče novo zabavo: hojo po železniških tračnicah. Postajni načelnik opazi nevarnost, in brž ustavi vlak, da se frkolin lahko do konca sprehodi in nazadnje preskoči še zapornico. Ko hoče s šolskim avtobusom na izlet, mu avtobus pokaže vrata. Gašper pa v jok. Najde ga miličnik, ki ima na skrbi vse cmerave otroke, in ga odpelje. Toda ne zato, da bi ga kaznoval — odpelje ga v šolo prometnih znakov.

Zelo veliko znakov je tam; taki so, ki opozarjajo na nevarnost, ki prepovedujejo, obveščajo, in še mnogi drugi. Ko sta jih z miličnikom spoznala in ponovila, se je hotel Gašper posloviti, miličnik pa ga je ustavil: »Brez rumene rutice nikamor!« Dal mu je rutico, ki jo je snel z znaka Nimaš prednosti, tistega, ki ima podoben pomen kot rutica. Potem je miličnik po telefonu poklical šolski avtobus. Ta se je rad vrnil in vzel Gašperja, da se je veselo odpeljal na šolski izlet.

NAVODILA

Risanka je prijetna za predšolske otroke in učence nižjih razredov osnovne šole. V vsebino je zajetih več prometnih prekrškov, ki jih radi zagreše objestni otroci. Učenci spoznavajo ob slabih zgledih nepravilnosti in vrednotijo ravnanje udeležencev prometa.

BELEŽKE:

SOBANA ALMA KURUMU
B. KURUMU
KURUMU

BELEŽKE:

**PRILOGO TELEVIZIJA V ŠOLI FINANCIRA
IZOBRAŽEVALNA SKUPNOST SLOVENIJE**

